

ISSN 2518-1467 (Online),
ISSN 1991-3494 (Print)

«ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҰЛТТЫҚ ҒЫЛЫМ АКАДЕМИЯСЫ» РҚБ
«ХАЛЫҚ» ЖҚ

Х А Б А Р Ш Ы С Ы

ВЕСТНИК

РОО «НАЦИОНАЛЬНОЙ
АКАДЕМИИ НАУК
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН»
ЧФ «Халық»

THE BULLETIN

OF THE ACADEMY OF SCIENCES
OF THE REPUBLIC OF
KAZAKHSTAN
«Halyk» Private Foundation

PUBLISHED SINCE 1944

6 (406)

NOVEMBER – DECEMBER 2023

ALMATY, NAS RK

В 2016 году для развития и улучшения качества жизни казахстанцев был создан частный Благотворительный фонд «Халык». За годы своей деятельности на реализацию благотворительных проектов в областях образования и науки, социальной защиты, культуры, здравоохранения и спорта, Фонд выделил более 45 миллиардов тенге.

Особое внимание Благотворительный фонд «Халык» уделяет образовательным программам, считая это направление одним из ключевых в своей деятельности. Оказывая поддержку отечественному образованию, Фонд вносит свой посильный вклад в развитие качественного образования в Казахстане. Тем самым способствуя росту числа людей, способных менять жизнь в стране к лучшему – профессионалов в различных сферах, потенциальных лидеров и «великих умов». Одной из значимых инициатив фонда «Халык» в образовательной сфере стал проект *Ozgeris powered by Halyk Fund* – первый в стране бизнес-инкубатор для учащихся 9-11 классов, который помогает развивать необходимые в современном мире предпринимательские навыки. Так, на содействие малому бизнесу школьников было выделено более 200 грантов. Для поддержки талантливых и мотивированных детей Фонд неоднократно выделял гранты на обучение в Международной школе «Мирас» и в *Astana IT University*, а также помог казахстанским школьникам принять участие в престижном конкурсе «*USTEM Robotics*» в США. Авторские работы в рамках проекта «Тәлімгер», которому Фонд оказал поддержку, легли в основу учебной программы, учебников и учебно-методических книг по предмету «Основы предпринимательства и бизнеса», преподаваемого в 10-11 классах казахстанских школ и колледжей.

Помимо помощи школьникам, учащимся колледжей и студентам Фонд считает важным внести свой вклад в повышение квалификации педагогов, совершенствование их знаний и навыков, поскольку именно они являются проводниками знаний будущих поколений казахстанцев. При поддержке Фонда «Халык» в южной столице был организован ежегодный городской конкурс педагогов «*Almaty Digital Ustaz*».

Важной инициативой стал реализуемый проект по обучению основам финансовой грамотности преподавателей из восьми областей Казахстана, что должно оказать существенное влияние на воспитание финансовой

грамотности и предпринимательского мышления у нового поколения граждан страны.

Необходимую помощь Фонд «Халык» оказывает и тем, кто особенно остро в ней нуждается. В рамках социальной защиты населения активно проводится работа по поддержке детей, оставшихся без родителей, детей и взрослых из социально уязвимых слоев населения, людей с ограниченными возможностями, а также обеспечению нуждающихся социальным жильем, строительству социально важных объектов, таких как детские сады, детские площадки и физкультурно-оздоровительные комплексы.

В копилку добрых дел Фонда «Халык» можно добавить оказание помощи детскому спорту, куда относится поддержка в развитии детского футбола и карате в нашей стране. Жизненно важную помощь Благотворительный фонд «Халык» оказал нашим соотечественникам во время недавней пандемии COVID-19. Тогда, в разгар тяжелой борьбы с коронавирусной инфекцией Фонд выделил свыше 11 миллиардов тенге на приобретение необходимого медицинского оборудования и дорогостоящих медицинских препаратов, автомобилей скорой медицинской помощи и средств защиты, адресную материальную помощь социально уязвимым слоям населения и денежные выплаты медицинским работникам.

В 2023 году наряду с другими проектами, нацеленными на повышение благосостояния казахстанских граждан Фонд решил уделить особое внимание науке, поскольку она является частью общественной культуры, а уровень ее развития определяет уровень развития государства.

Поддержка Фондом выпуска журналов Национальной Академии наук Республики Казахстан, которые входят в международные фонды Scopus и WoS и в которых публикуются статьи отечественных ученых, докторантов и магистрантов, а также научных сотрудников высших учебных заведений и научно-исследовательских институтов нашей страны является не менее значимым вкладом Фонда в развитие казахстанского общества.

С уважением, Благотворительный Фонд «Халык»!

БАС РЕДАКТОР:

ТҮЙМЕБАЕВ Жансейіт Қансейітұлы, филология ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА құрметті мүшесі, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің ректоры (Алматы, Қазақстан)

ҒАЛЫМ ХАТШЫ:

ӘБІЛҚАСЫМОВА Алма Есімбекқызы, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Абай атындағы ҚазҰПУ Педагогикалық білімді дамыту орталығының директоры (Алматы, Қазақстан), **Н = 2**

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ:

САТЫБАЛДЫ Әзімхан Әбілқайырұлы, экономика ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Экономика институтының директоры (Алматы, Қазақстан), **Н = 5**

САПАРБАЕВ Әбдіжапар Жұманұлы, экономика ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА құрметті мүшесі, Халықаралық инновациялық технологиялар академиясының президенті (Алматы, Қазақстан), **Н = 6**

ЛУКЪЯНЕНКО Ирина Григорьевна, экономика ғылымдарының докторы, профессор, «Киево-Могилян академиясы» ұлттық университетінің кафедра меңгерушісі (Киев, Украина), **Н=2**

ШИШОВ Сергей Евгеньевич, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, К. Разумовский атындағы Мәскеу мемлекеттік технологиялар және менеджмент университетінің кәсіптік білім берудің педагогикасы және психологиясы кафедрасының меңгерушісі (Мәскеу, Ресей), **Н = 4**

СЕМБИЕВА Ләззат Мыктыбекқызы, экономика ғылымдарының докторы, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің профессоры (Нұр-Сұлтан, Қазақстан), **Н = 3**

АБИЛЬДИНА Салтанат Қуатқызы, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті педагогика кафедрасының меңгерушісі (Қарағанды, Қазақстан), **Н = 3**

БУЛАТБАЕВА Күлжанат Нурымжанқызы, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Б. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының бас ғылыми қызметкері (Нұр-Сұлтан, Қазақстан), **Н = 2**

РЫЖАКОВ Михаил Викторович, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Ресей білім академиясының академигі, «Білім берудегі стандарттар және мониторинг» журналының бас редакторы (Мәскеу, Ресей), **Н=2**

ЕСІМЖАНОВА Сайра Рафихевна, экономика ғылымдарының докторы, Халықаралық бизнес университетінің профессоры, (Алматы, Қазақстан), **Н = 3**

«Қазақстан Республикасы Ұлттық ғылым академиясы РҚБ-нің Хабаршысы».

ISSN 2518-1467 (Online),

ISSN 1991-3494 (Print).

Меншіктенуші: «Қазақстан Республикасының Ұлттық ғылым академиясы» РҚБ (Алматы қ.). Қазақстан Республикасының Ақпарат және коммуникациялар министрлігінің Ақпарат комитетінде 12.02.2018 ж. берілген

№ 16895-Ж мерзімдік басылым тіркеуіне қойылу туралы куәлік.

Тақырыптық бағыты: *әлеуметтік ғылымдар саласындағы зерттеулерге арналған.*

Мерзімділігі: жылына 6 рет.

Тиражы: 300 дана.

Редакцияның мекен-жайы: 050010, Алматы қ., Шевченко көш., 28, 219 бөл., тел.: 272-13-19

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/>

© «Қазақстан Республикасының Ұлттық ғылым академиясы» РҚБ, 2023

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

ТУЙМЕБАЕВ Жансеит Кансеитович, доктор филологических наук, профессор, почетный член НАН РК, ректор Казахского национального университета им. аль-Фараби (Алматы, Казахстан)

УЧЕНЫЙ СЕКРЕТАРЬ:

АБЫЛКАСЫМОВА Алма Есимбековна, доктор педагогических наук, профессор, академик НАН РК, директор Центра развития педагогического образования КазНПУ им. Абая (Алматы, Казахстан), **Н = 2**

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

САТЫБАЛДИН Азимхан Абылкаирович, доктор экономических наук, профессор, академик НАН РК, директор института Экономики (Алматы, Казахстан), **Н = 5**

САПАРБАЕВ Абдижапар Джуманович, доктор экономических наук, профессор, почетный член НАН РК, президент Международной академии инновационных технологий (Алматы, Казахстан), **Н = 6**

ЛУКЪЯНЕНКО Ирина Григорьевна, доктор экономических наук, профессор, заведующая кафедрой Национального университета «Киево-Могилянская академия» (Киев, Украина), **Н = 2**

ШИШОВ Сергей Евгеньевич, доктор педагогических наук, профессор, заведующий кафедрой педагогики и психологии профессионального образования Московского государственного университета технологий и управления имени К. Разумовского (Москва, Россия), **Н = 4**

СЕМБИЕВА Лязат Мыктыбековна, доктор экономических наук, профессор Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилева (Нур-Султан, Казахстан), **Н = 3**

АБИЛЬДИНА Салтанат Куатовна, доктор педагогических наук, профессор, заведующая кафедрой педагогики Карагадинского университета имени Е.А.Букетова (Караганда, Казахстан), **Н=3**

БУЛАТБАЕВА Кулжанат Нурымжановна, доктор педагогических наук, профессор, главный научный сотрудник Национальной академии образования имени Ы. Алтынсарина (Нур-Султан, Казахстан), **Н = 3**

РЫЖАКОВ Михаил Викторович, доктор педагогических наук, профессор, академик Российской академии образования, главный редактор журнала «Стандарты и мониторинг в образовании» (Москва, Россия), **Н=2**

ЕСИМЖАНОВА Сайра Рафихевна, доктор экономических наук, профессор Университета международного бизнеса (Алматы, Казахстан), **Н = 3**

«Вестник РОО «Национальной академии наук Республики Казахстан».

ISSN 2518-1467 (Online),

ISSN 1991-3494 (Print).

Собственник: РОО «Национальная академия наук Республики Казахстан» (г. Алматы).
Свидетельство о постановке на учет периодического печатного издания в Комитете информации Министерства информации и коммуникаций и Республики Казахстан № **16895-Ж**, выданное 12.02.2018 г.

Тематическая направленность: *посвящен исследованиям в области социальных наук.*

Периодичность: 6 раз в год.

Тираж: 300 экземпляров.

Адрес редакции: 050010, г. Алматы, ул. Шевченко, 28, ком. 219, тел. 272-13-19

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/>

© РОО «Национальная академия наук Республики Казахстан», 2023

EDITOR IN CHIEF:

TUIMEBAYEV Zhansait Kanseitovich, Doctor of Philology, Professor, Honorary Member of NAS RK, Rector of Al-Farabi Kazakh National University (Almaty, Kazakhstan).

SCIENTIFIC SECRETARY:

ABYLKASSYMOVA Alma Esimbekovna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Executive Secretary of NAS RK, President of the International Academy of Innovative Technology of Abai Kazakh National Pedagogical University (Almaty, Kazakhstan), **H = 2**

EDITORIAL BOARD:

SATYBALDIN Azimkhan Abilkairovich, Doctor of Economics, Professor, Academician of NAS RK, Director of the Institute of Economics (Almaty, Kazakhstan), **H = 5**

SAPARBAYEV Abdizhapar Dzhumanovich, Doctor of Economics, Professor, Honorary Member of NAS RK, President of the International Academy of Innovative Technology (Almaty, Kazakhstan) **H = 4**

LUKYANENKO Irina Grigor'evna, Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of the National University "Kyiv-Mohyla Academy" (Kiev, Ukraine) **H = 2**

SHISHOV Sergey Evgen'evich, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Pedagogy and Psychology of Professional Education of the Moscow State University of Technology and Management named after K. Razumovsky (Moscow, Russia), **H = 6**

SEMBIEVA Lyazzat Maktybekova, Doctor of Economic Science, Professor of the L.N. Gumilyov Eurasian National University (Nur-Sultan, Kazakhstan), **H = 3**

ABILDINA Saltanat Kuatovna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Pedagogy of Buketov Karaganda University (Karaganda, Kazakhstan), **H = 3**

BULATBAYEVA Kulzhanat Nurymzhanova, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Chief Researcher of the National Academy of Education named after Y. Altynsarın (Nur-Sultan, Kazakhstan), **H = 2**

RYZHAKOV Mikhail Viktorovich, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, academician of the Russian Academy of Education, Editor-in-chief of the journal «Standards and monitoring in education» (Moscow, Russia), **H = 2**

YESSIMZHANOVA Saira Rafikhevna, Doctor of Economics, Professor at the University of International Business (Almaty, Kazakhstan), **H = 3**.

Bulletin of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan.

ISSN 2518-1467 (Online),

ISSN 1991-3494 (Print).

Owner: RPA «National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan» (Almaty). The certificate of registration of a periodical printed publication in the Committee of information of the Ministry of Information and Communications

of the Republic of Kazakhstan **No. 16895-Ж**, issued on 12.02.2018.

Thematic focus: *it is dedicated to research in the field of social sciences.*

Periodicity: 6 times a year.

Circulation: 300 copies.

Editorial address: 28, Shevchenko str., of. 220, Almaty, 050010, tel. 272-13-19

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/>

© National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, 2023

BULLETIN OF NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES
OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN
ISSN 1991-3494
Volume 6. Number 406 (2023), 254-270
<https://doi.org/10.32014/2023.2518-1467.631>

UDK 20.01.45

© D. Shrymbay*, E. Adylbekova, 2023

South Kazakhstan State Pedagogical University, Kazakhstan Shymkent.

E-mail: dana_26_06@mail.ru

MASSIVE OPEN ONLINE COURSES (MOOCS) – A TOOL FOR IMPROVING THE PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS

Shrymbay Dana — doctoral student in the specialty «Informatics teacher training», Faculty of Physics and Mathematics, South Kazakhstan State Pedagogical University, A. Baitursynov street 13, 160012, Shymkent, Kazakhstan

E-mail: dana_26_06@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0002-0382-5687>;

Adylbekova Elvira — Candidate of pedagogic sciences, docent, Faculty of Physics and Mathematics, South Kazakhstan State Pedagogical University, A. Baitursynov street 13, 160012, Shymkent, Kazakhstan

E-mail: adylbekova_elvir@mail.ru. <https://orcid.org/0000-0003-1471-0137>.

Abstract. This article is intended for teachers of higher educational institutions and organizations engaged in advanced training of pedagogical workers. Mass open online courses (MOOC) as a type of e-learning are a pedagogical tool used by domestic and foreign universities that implement the policy of openness of education, individualization of educational routes and support for academic mobility of students in the educational process of higher education. This article is devoted to the theory and practice of using mass open online courses in the educational process of the University. The strategy of organizing training courses is a means of introducing promising ideas into the content of the educational process. This article discusses the distance learning model and the role of collective actors in the regional and global educational space. We will consider the options for using the MOOC in training courses for students and advanced training courses for university teachers. Mass open online courses are a product of the information society obtained to ensure the transparency of the accumulated knowledge and the ability to organize the exchange of people in different countries of the world. This article aims to define the goals of university administrators who are launching a project to create mass open online courses (MOOCs), to mark the achievements and existing obstacles that have been achieved in this direction. It is assumed that the MOOC does not represent itself as an independent solution to the goals of the developer's universities, but has the potential of an effective tool to achieve the desired results if it is included in the organization's strategy.

Keywords: distance education, technologization, Mass Open Online Courses, digitalization, e-learning, digital educational environment

© Д.А. Шрымбай*, Э.Т. Адылбекова, 2023

Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік педагогикалық университеті.

E-mail: dana_26_06@mail.ru

ЖАППАЙ АШЫҚ ОНЛАЙН КУРСТАРЫ (МООCS) – БОЛАШАҚ МҰҒАЛІМДЕРДІҢ КӘСІБИ ДАЙЫНДЫҒЫН ЖЕТІЛДІРУ ҚҰРАЛЫ

Шрымбай Дана Абилахатқызы – «Информатика педагогтерін даярлау» мамандығы бойынша докторант, Физика-математика факультеті, Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік педагогикалық университеті, А. Байтұрсынов 13, 160012, Шымкент, Қазақстан
E-mail: dana_26_06@mail.ru. <https://orcid.org/0000-0002-0382-5687>.

Адылбекова Эльвира Тулепбергеновна - Педагогика ғылымдарының кандидаты, доцент, Физика-математика факультеті, Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік педагогикалық университеті, А. Байтұрсынов 13, 160012, Шымкент, Қазақстан;
E-mail: adylbekova_elvir@mail.ru. <https://orcid.org/0000-0003-1471-0137>.

Аннотация. Бұл мақаланың өзектілігі білім беру мен өзін-өзі тәрбиелеуде ашық білім беру ресурстарын пайдаланудың тиімді әдістерін әзірлеу қажеттілігімен байланысты. Жоғары оқу орындарының студенттері мен оқытушыларының жаппай ашық онлайн курстарын оқудың мақсаты мен мотивтері талданды. Білім берудің жаһандануы мен цифрлануы жағдайында жаппай ашық онлайн курс білім беру қызметінің инновациялық құралы ретінде әртүрлі қолдану салаларын табады және өзін-өзі тәрбиелеудің үлгісі болып табылады. Бұл мақала педагогикалық қызметкерлердің біліктілігін арттырумен айналысатын жоғары оқу орындары мен ұйымдардың оқытушыларына арналған. Жаппай жабық онлайн-курстар (ЖАОК) электрондық оқytудың бір түрі ретінде жоғары мектептің білім беру процесінде білім берудің ашықтығы, білім беру маршруттарын дараландыру және білім алушылардың академиялық ұтқырлығын қолдау саясатын іске асыратын отандық және шетелдік жоғары оқу орындары қолданатын педагогикалық құрал болып табылады. Бұл мақала университеттің білім беру процесінде жаппай ашық онлайн курстарды қолдану теориясы мен практикасына арналған. Оқу курстарын ұйымдастыру стратегиясы-бұл оқу процесінің мазмұнына перспективалық идеяларды енгізу құралы. Бұл мақалада қашықтықтан оқыту моделі және аймақтық және жаһандық білім беру кеңістігіндегі ұжымдық субъектілердің рөлі қарастырылады. Студенттерге арналған оқу курстарында және университет оқытушыларының біліктілігін арттыру курстарында ЖАОК пайдалану нұсқаларын қарастырамыз. Жаппай ашық онлайн курстар-бұл жинақталған білімнің ашықтығын және әлемнің әртүрлі елдерінде адамдармен алмасуды ұйымдастыру мүмкіндігін қамтамасыз ету үшін алынған ақпараттық қоғамның өнімі. Бұл мақала жаппай ашық онлайн курстар (МООС) құру жобасын іске қосатын университет әкімшілерінің мақсаттарын анықтауға, осы бағытта

қол жеткізілген жетістіктер мен бар кедергілерді белгілеуге бағытталған. ЖАОК өзін әзірлеуші жоғары оқу орындарының мақсаттарын дербес шешу ретінде көрсетпеді, бірақ ұйымның стратегиясына енгізілген жағдайда қажетті нәтижелерге қол жеткізу үшін тиімді құрал әлеуетіне ие деген болжам жасалады.

Түйін сөздер: қашықтықтан білім беру, технологияландыру, жаппай ашық онлайн курстар, цифрландыру, электрондық оқыту, цифрлық білім беру ортасы

© Д.А. Шрымбай*, Э.Т. Адылбекова, 2023

Южно-Казахстанский государственный педагогический университет,
Шымкент, Казахстан.

E-mail: dana_26_06@mail.ru

МАССОВЫЕ ОТКРЫТЫЕ ОНЛАЙН-КУРСЫ (MOOCS) КАК ИНСТРУМЕНТ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ

Шрымбай Дана Абилахатовна — докторант по специальности «Подготовка педагогов информатики», факультет физики-математики, Южно-Казахстанский государственный педагогический университет, ул. А.Байтурсынова, 13, 160012. Шымкент, Казахстан

E-mail: dana_26_06@mail.ru. <https://orcid.org/0000-0002-0382-5687>;

Адылбекова Эльвира Тулепбергеновна — кандидат педагогических наук, доцент, факультет физики -математики, Южно-Казахстанский государственный педагогический университет, ул. А.Байтурсынова, 13, 160012. Шымкент, Казахстан

E-mail: adylbekova_elvir@mail.ru. <https://orcid.org/0000-0003-1471-0137>.

Аннотация. Данная статья предназначена для преподавателей вузов и организаций, занимающихся повышением квалификации педагогических работников. Массовые закрытые онлайн-курсы (МООК) как форма электронного обучения являются педагогическим инструментом, используемым отечественными и зарубежными вузами, реализующими политику прозрачности образования, индивидуализации образовательных маршрутов и поддержки академической мобильности обучающихся в образовательном процессе высшей школы. Эта статья посвящена теории и практике использования массовых открытых онлайн-курсов в образовательном процессе университета. Стратегия организации учебных курсов-это средство включения перспективных идей в содержание учебного процесса. В этой статье рассматривается модель дистанционного обучения и роль коллективных субъектов в региональном и глобальном образовательном пространстве. Авторы рассмотрели варианты использования МООК на учебных курсах для студентов и на курсах повышения квалификации преподавателей университета. Массовые открытые онлайн-курсы являются продуктом информационного общества, для обеспечения прозрачности накопленных знаний и возможности организации обмена людьми в различных странах мира. Эта статья направлена на определение целей администраторов университетов, которые запускают

проект по созданию массовых открытых онлайн-курсов (МООС), а также на установление достижений в этом направлении и существующих препятствий. Предполагается, что МООС не позиционируется как самостоятельное решение целей вузов-разработчиков, но обладает потенциалом эффективного инструмента для достижения желаемых результатов, если он включен в стратегию организации.

Ключевые слова: дистанционное образование, технологизация, массовые открытые онлайн-курсы, цифровизация, электронное обучение, цифровая образовательная среда

Кіріспе

ЖАОК ұғымы педагогикалық ғылымға берік енгеніне қарамастан, бірақ әлі күнге дейін оның нақты анықтамасы әзірленбеген, тек әр түрлі авторлар ЖАОК-тың негізгі қасиеттерін (құрамдас элементтерін) көрсететін әртүрлі түсіндірмелерді ұсынады. ЖАОК деп біз жекелеген ашық білім беру ресурстарының жалғасы бола отырып, интерактивтілікті, курстың мазмұнын бірлесіп толтыруды қолдай отырып, мультимедиялық білім беру ресурстарын (мәтін, графика, аудио және бейне ақпарат, статикалық және динамикалық объектілер) қамтитын ашық (жалпыға қолжетімді), жаппай интернет-курс негізінде электрондық оқытудың мұндай нысанын түсінетін боламыз, яғни нақты уақыт режимінде, кері байланысты ұйымдастыруға арналған түрлі чаттар, қауымдастықтар мен форумдар түріндегі диалог негізінде білім беру процесінің барлық қатысушыларының тығыз өзара іс-қимылы. Ең танымал халықаралық МООС платформаларының мысалдары Coursera (сәуір, 2012), EdX (мамыр 2012), Udacity (ақпан 2012), FutureLearn (желтоқсан, 2012), Khan Academy (қазан, 2006), Udemy (2010), Ресейлік платформалардың ішінде Арзамас, Лекториум, "Ашық білім беру" ұлттық платформасы, "Универсарийум" жоғары оқу орындары аралық электрондық білім беру алаңы, Шекарасыз Университет, "ИНТУИТ" Ұлттық ашық университеті және т.б.

ЖАОК - бұл Интернетке ақысыз қол жетімділік арқылы қашықтан ұсынылатын ашық білім берудің бір түрі. Ол 2008 жылдан бастап кеңінен дамыды, содан кейін терминнің өзі пайда болды. Онлайн-курс – мақсатты (нақты нәтижелерге қол жеткізуді қамтамасыз ететін және жоғары білімнің білім беру бағдарламаларында көзделген құзыреттерді қалыптастыруға бағытталған) және белгілі бір түрде электрондық оқытуды, бірыңғай педагогикалық сценарий шеңберінде өзара байланысты электрондық білім беру ресурстарының кешені негізінде қашықтықтан білім беру технологияларын қолдана отырып іске асырылатын оқу қызметінің түрлерінің, нысандары мен құралдарының құрылымдалған жиынтығы. Онлайн курстардың тұжырымдамасы оқытудың жаңа теориясының негізгі принциптеріне негізделген: авторлық тәсілдердің әртүрлілігі, тәуелсіз шешімдер қабылдауға жағдай жасау, оқытудың жеке білім беру траекторияларын құру. Онлайн курстар, ең алдымен, жаһандық цифрлық әлемде кәсіби қызмет үшін қажетті құзыреттерді игерудегі студенттердің мотивациясын және соның салдарынан дербестігін арттырады.

Қазіргі заманғы цифрлық технологиялардың саны мен сапасы оларды қоғам жинақтаған білім беруде пайдаланудың жаңа әдістерін әзірлеуге, сондай-ақ білім беруді цифрландыру саласындағы инновациялық шешімдердің әлемдік тәжірибесін қолдануға жағдай жасайды. Бұл білім беруді дамытудың ақпараттық-технологиялық парадигмасының түбегейлі өзгеруіне әкеледі. Болашақта информатика мұғалімдерін даярлау жүйесі цифрлық экономиканы дамытудың маңызды қозғаушы күші болып табылады. Олар экономиканың әртүрлі салаларында цифрлық деректерді өңдеу үшін бағдарламалық алгоритмдерді әзірлеу және қолдану арқылы жаңа технологияларды жасайтын және енгізетін жоғары білікті мамандар. Білім беруді цифрландыру және жаһандандыру жаңа білім беру құрылымдары мен ұйымдарының дамуына ықпал етеді, цифрлық технологияларды қолданудың инновациялық тәсілдерін құруды, интернет ресурстарын қолдану тәсілдерін кеңейтуді ынталандырады. Қазіргі білім берудің негізгі тенденциясы ашық онлайн курс тұжырымдамасы болып табылады, оның негізгі ерекшеліктерінің бірі ақпараттық желілерге негізделген заманауи цифрлық технологияларды оқыту процесінде кеңінен қолдану болып табылады. Жаппай ашық онлайн курстар (МООС) ашық білім берудің маңызды элементтері болып табылады. Курстың негізгі мақсаттарына мыналар жатады: қоғамдағы әртүрлі әлеуметтік топтардың ақпараттық теңсіздігін еңсеруге байланысты мәселелерді шешу; ақпараттық мәдениетті дамыту; бүкіл әлемдік қауымдастықтың ақпараттық ресурстарына кең қолжетімділікті қамтамасыз ету арқылы цифрлық технологияларды пайдалануға байланысты құзыреттерді тұрақты жаңарту. Ашық онлайн курстардың ерекшеліктері кез келген ыңғайлы уақытта, кез келген жерде және кез келген қарқынмен жаттығу мүмкіндігінен тұратын икемділікті қамтиды. Ақпаратқа ашық қол жетімділік, мазмұнды таңдаудағы икемділік, технология және танымдық белсенділік қарқыны, зерттеу орны мен уақыты жеке білім беру ортасын құруға және оның негізінде жеке білім беру траекториясын құруға кең мүмкіндіктер береді.

Кең мағынада ЖАОК - бұл қазіргі заманғы оқушылардың әртүрлі білім беру қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін жаңа және прогрессивті білім беру технологияларын, әдістерін, әдістері мен құралдарын енгізу, білім беруді демократияландыру, білім беру принциптерін ізгілендіру, аймақтандыру, технологияландыру және жекелендіру бағытында өзгерту, кеңейту және нығайту барлық білім беру субъектілерінің функциялары мен рөлдерін кеңейту. Тар мағынада күшейту білім беру мазмұнының ақпараттық сыйымдылығын арттыру шеңберінде оқу уақытын ұтымды пайдалануға әкеледі; оқытудың белсенді әдістері мен формалары, компьютерлер мен басқа да техникалық құралдарды қолдану арқылы оқу процесінің энергиясы мен өнімділігін арттырады, оқушылардың мотивациясын, белсенділігін және танымдық белсенділігін ынталандырады, білім алушылар үнемі біліктілігін арттырады, ескірген авторитарлық оқыту моделін өзгертеді, барлығы бірге студенттердің оқуын оңтайландыруға әкеледі, оқу тиімділігін арттырады. Барлық өзгерістердің жылдамдығы, соның ішінде еңбек нарығындағы бәсекелестіктің күшеюі

бүгінгі дипломдардың әлеуетті жұмыс берушілер үшін маңыздырақ болуында емес, түлектердің университеттен кететін білімі мен кәсібилігінде екені анық. Жаңа сынақтарды ескере отырып, университет барлық оқу курстарында практикалық және шынайы сабақтардың максималды санын енгізеді және студенттерді топтық жұмысқа бейімдеудің әртүрлі нысандарын, тәсілдері мен әдістерін енгізеді. Бұл кез-келген жұмыс ортасындағы стандарт. Ұжымдық жұмыс, оның ішінде оқыту мен тәрбие қызметі қарым-қатынассыз мүмкін емес, сондықтан техникалық көмек болса да, ынтымақтастыққа бағытталған формалар, әдістер, қабылдағыштар мен құралдар мұғалімнің рөлін, оның білім беру процесіндегі тәжірибесі мен білімін бұзбайды.

Материалдар мен әдістер

ЖАОК қамтамасыз етеді:

- Барлығына білім беру мазмұнына ақысыз қол жетімділік;
- Интернетке қол жеткізе отырып, әлемнің кез келген нүктесінен бір уақытта көптеген студенттер мен курстарға қатыса аласыз;

ЖАОК мүмкіндік береді:

- Студенттер үшін ірі университеттерде, әлемнің үздік оқытушыларынан қашықтықтан, тәуелсіз тегін оқыту мүмкіндігімен (шет тілдерін білген жағдайда) курсты сәтті өткендігін дәлелдеу үшін;

- Оқытушылар үшін білім беру процесінің техникалық жабдықталуы мен өнімділігін арттыру, студенттердің алған білімдерін бекіту және тәуелсіз онлайн бағалау жүргізу, студенттердің өзіндік жұмысын ынталандыру, студенттің таңдауы бойынша оқытылатын модульдер/бағыттар санын ұлғайту, оқытудың ашықтығын қамтамасыз ету, аудиториялық жүктемені азайту, оқу процесін жоспарлауда икемділікті арттыру, оқыту сапасын арттыру, білім беру бағдарламаларының мазмұнын жетілдіру, жаңарту.

-Білім беру бағдарламаларын шығару, аудиториялық қаражат пен материалдық-техникалық ресурстарды үнемдеу;

-Ішкі баламалы оқыту мазмұны ретінде корпоративтік онлайн оқыту, біліктілікті арттыру бағдарламалары және балалар мен ересектерге арналған қосымша жалпы даму бағдарламалары қолжетімді.

Жалпы ЖАОК мыналарды қамтиды:

- Курстың аннотацияларын, бағдарламаларды, глоссарийлерді, оқытушылардың пікірлерін, курстық нұсқаулықтарды және басқа элементтерді қамтитын кіріспе;

- Жарнаманы орналастыру модулі;

- Курс бағдарламасына сәйкес бірнеше тақырыптық модульдер;

- Практикалық жұмыс үшін модуль (егер бар болса);

- Ұсынылатын әдебиеттер мен пайдалы интернет-ресурстар туралы ақпаратты қамтитын қорытынды модуль.

Әрбір тақырыптық модульде міндетті оқу материалдары және зерттелетін тақырып бойынша тесттер болуы керек. Курс студенттің барлық модульдерді дәйекті түрде аяқтауын қамтиды. Әр тақырыпты игеру, ең алдымен, тестілік

бақылау шараларымен аяқталады. Бұл жағдайда тестке қол жетімділік осы тақырып бойынша материалды зерттегеннен кейін ғана ашылады. Бақылау тестінен өткеннен кейін (өту балына жеткеннен кейін) тыңдаушылар курстың келесі тақырыптарына (тақырыптық модульдерге) қол жеткізе алады: курсты сәтті аяқтағандарға белгіленген үлгідегі сертификат беріледі. Сертификат барлық бақылау сынақтарынан сәтті өткен, практикалық жұмысты орындаған және курстың қорытынды тестін тапсырған жағдайда беріледі. Қорытынды тест тікелей оқушының жеке басын тексеру арқылы немесе қашықтықтан бейнебақылау (онлайн-бақылау) технологиясын қолдану арқылы жүргізіледі (О.А. Захарова, 2018).

Толықбағдарламалық жасақтама платформасы әдетте ЖАОК әзірлеушілеріне келесі құралдарды ұсынады:

1. Қашықтан оқытуға арналған стандартты қолдауы.
2. Мазмұнды басқару механизмі.
3. Оқытушылар мен студенттерге арналған интерфейс.
4. Тест тапсырмаларының әртүрлі түрлерін пайдаланып тесттер жасау.
5. Сараптамалық бағалау мүмкіндігі.
6. Әр түрлі ресурстарды қолдау.
7. Әр түрлі тапсырмаларды қолдану.
8. Дерекқорды пайдалану әдістерінің жиынтығы, дерекқор өрістерінің түрлері.
9. Сауалнамаларды ұйымдастыру құралдары.
10. Графикалық құралдарды қолдану.
11. Глоссарий.
12. Форум, блог, чат.
13. Вики-бұл пайдаланушылар бірлесіп жасаған веб-сайт.
14. Әр түрлі тілдерді қолдау.
15. Тіркеу және бекіту әдістері.

ЖАОК пәнді егжей-тегжейлі зерттеуді ұйымдастырудың және бүкіл топтың студент-зерттеушілерін, сондай-ақ жеке ынталы және талантты студенттерді анықтаудың құралы бола алады. Пән мазмұнын кеңейту/тереңдету құралы ретінде ЖАОК-қа жүгіну бізге пәннің жеке бөлімдерін егжей-тегжейлі зерттеуге және студенттердің өзіндік жұмысын құрылымдық тұрғыдан анықтауға мүмкіндік береді. Жаппай ашық онлайн курстар (МООС) - бұл жақында онлайн оқытуда пайда болған құбылыс. Курстың бұл түрінің жалпы атауы 4 бөлек термин арқылы қалыптасады:

- Жаппай (жаппай) - бұл курс әдетте көптеген қатысушыларды қажет етеді;
- Ашық (ашық) - Курс тегін және кез келген адам оған кез келген уақытта қатыса алады. Әдетте, бұл курстар ашық бастапқы бағдарламалық жасақтаманы және ақысыз Web2.0 қызметтерін пайдаланады;

- Онлайн (қашықтағы, онлайн нысаны) - курс материалдары мен бірлескен жұмыс нәтижелері қатысушылар үшін онлайн жарияланатынын білдіреді;

- Курс - оның тиісті құрылымы, жұмыс ережелері және жалпы мақсаттары бар, оларды әр қатысушы үшін өзгертуге болады.

Жаппай ашық онлайн курсты қолданатын оқыту моделінің бірнеше ерекшеліктері бар:

- Ашық қол жетімділік, яғни кез-келген адам онлайн-курстың тегін қатысушысы бола алады;
- Масштабтау, яғни шексіз адамдар онлайн курстарға қатыса алады;
- Әр түрлі кіріктірілген құралдары бар электронды материалдардың үлкен жиынтығы.

Көбінесе жаппай ашық онлайн курстардың білім беру моделі келесі схема бойынша құрылады:

1. 3-тен 10 минутқа дейінгі бейне дәрістер сериясы. Сонымен қатар, олардың көпшілігі ағылшын субтитрлерімен және бейне транскрипциясымен бірге жүреді. Кейбір платформалар дәріс жылдамдығын реттеу мүмкіндігін ұсынады. Әдетте бір мұғалім бейне дәрістер оқиды, бірақ кейде студенттерге көмектеседі.

2. Мәтіндік материал (міндетті және қосымша). Кейде курс материалдары сағып алынған құжаттар/бейнежазбалар немесе оқушылардың зияткерлік меншік туралы заңдарды бұзбауы үшін берілген материалдар болуы мүмкін.

3. Презентация (мүмкін аз қолданылатын) - бұл өзін-өзі зерттеуге арналған құжат.

4. Тесттер сериясы (диагностикалық, аралық және қорытынды).

5. Шығармашылық тапсырмалар (бақылаудың бұл түрі өте сирек кездеседі, бірақ егер мұндай аудиожазба бақыланатын болса, онда он мыңдаған тыңдаушылар дайындаған шығармашылық тапсырмаларды 1 оқытушы мен оның бірнеше көмекшілері тексере алады).

6. Курсты жүргізетін нұсқаушымен байланыс (сирек жағдайларда).

7. Оқытушы көмекшілерімен қарым-қатынас.

8. Курстың техникалық қолдауымен байланыс (сұрауға жауап тыңдаушының жеке электрондық поштасына жіберіледі).

Жаппай ашық онлайн курстарды пайдалана отырып, педагогтердің біліктілігін арттыру моделі мынадай ашық білім беру қағидаттары негізінде ұсынылуы мүмкін:

1) ашық кесте, яғни сіздің жеке сабақ логикаңыз және / немесе жеке қажеттіліктеріңізді толығымен қанағаттандыруға мүмкіндік беретін әртүрлі пәндер.;

2) ашық оқыту, яғни оқытушылар да, студенттер де өз идеяларын әртүрлі іс-шаралар арқылы қалыптастыра алады және оларды білім беру процесіне енгізе алады;

3) Ашық аутентификация, яғни оқу процесінде Өзін-өзі бақылау, өзара бақылау немесе топтық бақылау сияқты қызметті бағалаудың әртүрлі түрлері қолданылады.;

4) бұл ашық платформа, яғни оқытушылар мен студенттер үшін пайдалы интерфейс құруға, сондай-ақ оның тиімді жұмыс істеуін қамтамасыз етуге қатысуға ықпал ететін ашық білім беру кеңістігіндегі коммуникациялық қолдау.

Профессорлық-оқытушылық құрамның кәсіби дамуының қарастырылған модельдеріне мыналар жатады:

- 1) оқытушының құзыреттілік деңгейін анықтау үшін түсу емтиханы;
- 2) түсу емтихандарының нәтижелерін жасауға негіз болатын жеке білім беру бағдарламаларын әзірлеу;
- 3) біліктілікті арттырудың жеке білім беру бағдарламаларын іске асыру (У.С. Захарова, 2019).

Жетекші шетелдік және отандық университеттердің онлайн-оқытудың неғұрлым табысты тәжірибелерін талдау; Coursera, edX, Udacity, Uniweb, ашық Политех, "ашық білім беру" платформасы, Openprofession, Лекториум, GeekBrains, Stepik, "Шекарасыз Университет" ММУ платформасы, Универсариум, UNIVER TV; Postnauka, Intuit; Нетология, Эдуардо, Арзамас; осы онлайн курс платформаларында орналастырылған әлемдік жаппай ашық онлайн білім беру платформаларын пайдалану мүмкіндіктерін зерттеу; Жоғары оқу орын оқытушылары мен студенттерінің жаппай ашық онлайн курстардан өту тәжірибесін талдау. Зерттеу ЖАОК құралдарымен өзін-өзі тәрбиелеу құзыреттіліктерін қалыптастыру саласын қозғайды, білім беру мен өзін-өзі тәрбиелеуде цифрлық технологияларды қолдану саласындағы құзыреттерді дамыту және жаңарту үшін ашық білім беру ресурстарын пайдалану әлеуетіне ерекше назар аударылады.

Дамуды талдау және бағалау

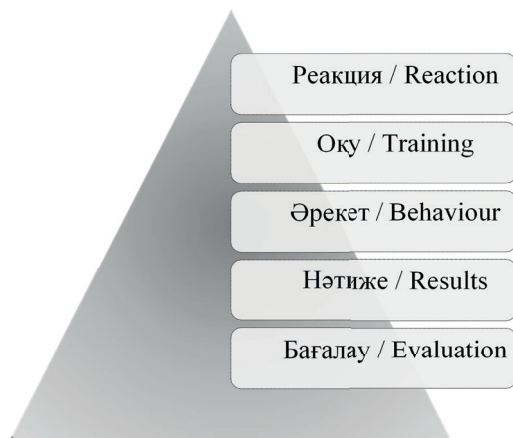
1. ЖАОК перспективалық құбылыс ретінде жоғары білімнің келбетін және ресейлік жоғары оқу орындарында оқыту сапасын өзгерте алады. Бұл технологияны шығармашылық дамуға қабілетті және студенттермен және басқа оқытушылармен бірлесіп жұмыс істеуге бағытталған белгілі бір оқытушы сәтті қолдана алады.

2. ЖАОК Қашықтықтан оқытудың маңызды аспектісі, әдетте, курстарды ұйымдастырудың әртүрлі ерекшеліктері негізінде қалыптасатын ұжымдық оқыту субъектісінің рөлі болып табылады. Дәл осы құбылыс өзін-өзі ұйымдастыратын оқыту жүйесінің маңызды контекстін жасайды. Мұндай жұмысты ұйымдастырудың педагогикалық тәсілдерін отандық педагогика бұрыннан дамытып келеді. Мұндай оқыту перспективаларының техникалық негізі туралы мәселе топтардағы өзін-өзі анықтау нұсқаларымен байланысты болуы керек.

3. Қашықтықтан оқыту технологияларының заманауи дамуымен университеттегі білім беру процесінің сапасы мұғалімнің нақты рөліне және оның педагогика ғылымында бұрыннан қалыптасқан әдістерді, формалар мен технологияларды шығармашылықпен қолдану қабілетіне байланысты. Оқытушының оқуға, өзінің ғылыми саласының шекарасынан шығуға және пәнаралық байланыстарды пайдалануға дайындығы оған тез өзгеретін әлемге сәйкес келуге мүмкіндік береді (М. В. Махмутова, 2015).

Қазіргі ЖАОК біртекті құрылымға ие, жеке модульдерге бөлінеді. Әр модульде теориялық және практикалық материалдар, өзіндік жұмыс

тапсырмалары және оқу жетістіктерін диагностикалау бар. Олардың міндетті құрылымдық элементтері құжат айналымын ұйымдастыру (курсқа қатысушылар туралы ақпаратты сақтау), чаттар мен форумдарды пайдалану арқылы әдіскерлердің, ұйымдастырушылардың студенттермен бірлескен жұмысын ұйымдастыру болып табылады. ЖАОК талдауында біз Дональд Киркпатрик пен Джек Филлипстің оқу әсерін бағалау моделіне негізделген бағалау көрсеткіштерін анықтадық және оларды зерттеу әдістемесін жасадық.

Сур. 1. Киркпатрик пен Филипстің MOOC бағалау моделі
(Fig. 1. Kirkpatrick and Philips MOOC Evaluation Model)

Респонденттерге арналған барлық сұрақтар негізгі көрсеткіштерді бөлу негізінде бес деңгейге жіктелді: реакциялар, оқыту, әрекет, нәтижелер және бағалау (1-сурет). Оқу жылында бірінші деңгей ЖАОК қолдану арқылы оқытуға реакцияны, оның мазмұнындағы олқылықтарды анықтауға мүмкіндік беретін олардың өзектілігі мен пайдалылығын зерттеді. Екінші деңгейдің мақсаты оқытудың белгіленген мақсаттарға, нақты ЖАОК қалыптастыруға бағытталған нақты құзыреттерге сәйкестігін, сондай-ақ оны жүргізудің мазмұны мен әдістерін жақсарту мүмкіндіктерін анықтау болды. Өткізу алынған нәтижелердің тыңдаушының одан әрі кәсіби қызметіне әсері тұрғысынан қаралады. ЖАОК-ты игеру нәтижелерін (5 деңгей) анықтау бойынша зерттеу жүргізілді, бұл ЖАОК-ты игеруді бағалауға және осы курсты жетілдіру жолдарын ұсынуға мүмкіндік берді.

Нәтижелер мен талқылаулар

Эмпирикалық зерттеу барысында авторлар жүргізген сауалнама деректері студенттерінің көпшілігі табысты мансап үшін жоғары білім алу қажеттілігін түсінетінін (72%), оқытушылардың оларды оқытуға қатысуына оң көзқараспен қарайтынын (68%) және ЖОО-да оқу қызметін құру ұйымдасқан, басқарылатын және бақыланатын болуы керек екенін мойындайтынын растады (78%). Студенттердің бір бөлігі болашақ мамандардың қосымша қашықтықтан білім беру бағдарламаларына (54%), ЖАОК (жаппай ашық онлайн курстар) және

өзге де ҚБ (ашық білім беру ресурстары) (66%) алаңдарында дербес нысаналы оқытуға қатысуы, алған білімдерін қолдану бойынша қатар жұмыс істеу шартымен ғана ЖОО-да оқу кезінде шынайы кәсібилікке қол жеткізуге болады деп санайды дағдылар (43%).

Осы мәселе бойынша әдебиеттерді талдау АКТ-ның дамуының және өмірдің барлық салаларына, соның ішінде экономика мен білімге енуінің жоғары қарқыны және жаһандану, интеграция және ақпараттандыру процестері нәтижесінде болған басқа да елеулі өзгерістер университеттер мен оқытушылардың технологиялық бағдарланған оқыту әдістеріне қызығушылығының артуына әкелгенін растайды. Соңғы жылдары жаппай ашық онлайн курстар немесе ЖАОК (ағылш. MOOCs), оны ЮНЕСКО 2028 жылға дейін білім беруді дамытудағы ең перспективалы 30 тенденцияның немесе драйвердің қатарына қосты. ЖАОК-тың танымалдығы даусыз. Себебі оқыту тек желілердің өзара әрекеттесуінде ғана емес, сонымен бірге ортақ мақсаттармен, көзқарастармен, мотивациялармен және мүдделермен байланысты пікірлес қауымдастыққа да орын алады.

ЖАОК-тың маңызды ерекшеліктерінің бірі - әрбір студент үшін жеке оқу ортасының болуы алған білімдерін уақтылы жаңартуға, өз шешімдерін қабылдауға, байланыстарға қарауға және әртүрлі білім салаларының, тұжырымдамалар мен идеялардың маңыздылығын тануға мүмкіндік береді. Екіншіден, онлайн - қоғамдастықта жұмыс істеу дағдылары коммуникативтік дағдыларды жақсартуға, жауапкершілікті арттыруға, шешім қабылдаудың дербестігін арттыруға, студенттердің оқу мотивациясын және техникалық құралдармен жұмыс істеуін дамытуға, сол арқылы қарқынды дамып келе жатқан Цифрлық әлемде кәсіби қызмет үшін қажетті қосымша қолданбалы білім алуға мүмкіндік береді. Үшіншіден, пәнаралық оқыту білім мен дағдылардың жаңа формаларын дамытуды көздейді, онда оқу ортасы шартты түрде болашақ мамандықтың нақты ортасына айналады. Төртіншіден, жобалық оқыту мен геймификация құралдарын кеңейту өзін-өзі көрсетуге және авторлық сәйкестікке жаңа мүмкіндіктер ашады, осылайша шығармашылықты, және әлеуметтік танылған табысқа бағытталуды дамытады. Практикалық тұрғыдан алғанда, ЖАОК-ты зерттегеннен кейін ресми сертификат немесе куәлік алуға болады (И. Н. Айнутдинова, 2018).

Біздің зерттеу Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік педагогикалық университетінің базасында жүргізілді, оған 150 білім алушы қатысты. Алынған нәтижелер кейіннен студенттердің аудиториядан тыс өзіндік жұмысының мазмұнын қалыптастыру үшін пайдаланылды. Студенттерге ұсынылатын ЖАОК цифрлық мәдениетті, сыртқы сараптамалық бағалаумен қосымша кәсіби дайындықты қалыптастыру шеңберінде жеке білім беру траекториясын дамытудың көрсеткіші болды. Оқудың соңында студенттерге кәсіби дайындықты жетілдіру және цифрлық мәдениетін дамыту үшін болашақта ЖАОК-ты пайдалануға дайын екендіктерін анықтайтын сауалнамадан өту ұсынылды. Мақалада жаппай ашық онлайн курстарды қолдана отырып,

жоғары мектепте оқу процесін ұйымдастырудың модельдері қарастырылған, ЖОО білім беру жүйесінде онлайн және офлайн оқыту бойынша жеке әдістемелер қаралды, педагогикалық ЖОО-ның білім беру процесіне ЖАОК элементі ретінде онлайн-дәрістерді енгізу бойынша эксперименттік деректер ұсынылды. Оқушылардың оқытудың жаңа түрлері туралы пікірі зерттелді. Қазіргі зерттеулерде онлайн курстардың әртүрлі түрлері бар. Жоғары мектеп жүйесінде ЖАОК пайда болуы қазіргі білім берудегі жағдайды айтарлықтай өзгертеді. Оның қолжетімділігі артты, университет құрылымы жаңартылды, әрбір оқытушының практикалық қызметінде ресурстардың уақытша үнемделуі камтамасыз етілді, тәжірибеге бағдарланған білім беру процестері күшейтілді және оқытудың белсенді әдістері енгізілді. Классикалық дәріс сабақтарымен салыстырғанда онлайн дәрістердің артықшылықтарын атап өтеміз:

1. Жаппай, ұжымдық сабақтар. Онлайн дәрістер сабақтарды шектеусіз пайдаланушылармен бір уақытта өткізуге мүмкіндік береді (техникалық шектеулерді ескермей).

2. Сабақта студенттер мен онлайн тыңдаушылар арасында қашықтан өзара әрекеттесуді ұйымдастыру.

3. Студенттерге ыңғайлы. Аудиторияның физикалық қатысуын қажет етпестен кез келген жерде ақпарат алу мүмкіндігі.

4. Спикерлер немесе сыртқы тыңдаушылар ретінде хабар таратуға бөгде мамандарды тарту мүмкіндігі.

5. Ішінара анонимділікті сақтай отырып, жедел кері байланыс. Онлайн дәрістер нақты уақыт режимінде сұрақтар қоюға және жауап алуға мүмкіндік береді. Студенттер оқытушылар мен курстастарына жанама түрде сұрақтар қоюдан тартынбайды.

6. Сыртқы сарапшылардың бағалауынан кейін курс материалдарын жетілдіру.

Артықшылықтардан басқа, онлайн дәрістердің кемшіліктері де бар:

1. Бірінші кезеңдегі жұмыстың жаңа формасы мұғалімдерге қиындықтар туғызады және оқыту әдістерін өзгертуге және болашақта сабақ құрудың қалыптасқан логикасына қосымша күш салуды қажет етеді, бұл әзірленген материалдар мен сабақтарды сынау арқылы теңестіріледі.

2. Оқытушыға дәрісте оқушының қатысуы мен мінез-құлқын бақылау қиын. Бұл кемшілік арнайы бағдарламалық шешімдерді (прокторинг деп аталатын) қолдана отырып, қашықтықтан білім алушының жеке басын сәйкестендіру тетіктерін енгізу арқылы жойылады. Сонымен қатар, онлайн-дәріс және жалпы онлайн-оқыту форматының өзі классикалық формамен салыстырғанда оқушылардың мотивациясы мен дербестігін, демек, оқытушы тарапынан аз бақылауды білдіреді. Сонымен қатар, қызықты мысалдармен, аудиториямен уақтылы қашықтықтан өзара әрекеттесумен және әңгімелесуге үшінші тарап сарапшыларын тартумен дұрыс құрылған онлайн - дәріс оқушылардың тікелей бақылауын қажет етпейді және көптеген байланыстар мен көріністерге ие болады.

3. Студенттердің материалды қаншалықты жақсы меңгергенін ескеру қиын, өйткені тыңдаушылардың реакциясын көруге мүмкіндік жоқ, визуалды байланыс жоқ. Сабаққа арналған бағалау құралдарының дұрыс құрастырылған жиынтығы, шығармашылық тапсырмалардың басым болуы, олардың санын азайту немесе Интернеттен табуға болатын әдеттегі тест тапсырмаларынан бас тарту, нақты құзыреттердің қалыптасуын тексеру сабақ материалдарын игеру туралы сенімді мәліметтер алуға мүмкіндік береді (И. В. Кудинов, 2020).

Жаппай ашық онлайн курс тұжырымдамасын жүзеге асыруда біз 2 тенденцияны бөліп көрсетеміз. Бірінші тенденция - барлығына білім беру қызметтеріне кең қол жеткізуге мүмкіндік беретін ашық білім беру ресурстарының әлеуетін іске асыру. Бұл мәселені шешу үшін білім беруде білім беру ресурстарының материалдарын пайдалану әдістерін әзірлеу қажет. Екінші бағыт - заманауи цифрлық құралдар негізінде оқытушылар мен студенттер үшін жеке білім беру ортасын құру үшін жағдай жасау. Бұл мәселелерді шешу үшін оқытушылар мен оқытушылардың цифрлық білім беру және өзін-өзі тәрбиелеу технологиялары саласындағы қабілеттерін үздіксіз дамытуға және жаңартуға бағытталған білім беру процесін интеллектуализациялау қажет. Ашық онлайн курстар ашық білім беруде маңызды рөл атқарады. Көптеген онлайн курстардың айрықша ерекшелігі - мұндай курстарда бір уақытта шексіз студенттер оқи алады. ЖАОК барлық адамдар үшін ашық қол жетімділікті қамтамасыз етеді. Көптеген курстар платформада тіркеліп, курсқа жазылуы мүмкін, осылайша әркім бастапқы білім деңгейін, жасын, мәртебесін немесе кәсіби қасиеттерін көрсетпей-ақ тіркеле алады. Әрбір онлайн курс өте айқын құрылыммен ғана емес (курс модульдерден тұрады), сонымен қатар оқыту әдістемелерімен, курс материалдарын зерттеу және әзірлеу әдістерімен, аралық және жалпы басқарумен, сондай-ақ білім мен дағдыларды бағалау процедуралары мен әдістерін анықтайтын оқыту әдістерімен сипатталады.

Курстардың көпшілігі өзін-өзі оқытуға арналған, сондықтан жаппай ашық онлайн курстар үлкен өзін-өзі тәрбиелеу әлеуетіне ие, цифрлық құралдарды пайдалану негізінде өзін-өзі тәрбиелеудің жаңа нысандарын, әдістері мен технологияларын құруды ынталандырады, оқу және оқыту қызметінде цифрлық құралдарды пайдалану саласындағы құзыреттерді байытуға және жаңартуға айтарлықтай әсер етеді (Н. П. Гончарук, 2020).

Көптеген адамдарға әртүрлі пәндерді тегін және қашықтықтан оқуға мүмкіндік беретін жаппай ашық онлайн курстар қазіргі заманғы жоғары білімнің қуатты әлемдік тенденциясын білдіреді. Олар барлық желілік және мобильді өзара әрекеттесу қызметтерін белсенді пайдалануға, яғни заманауи ақпараттық технологиялардың техникалық және бағдарламалық мүмкіндіктерін кеңінен пайдалануға бағытталған. Сонымен қатар, олар дәстүрлі білім берудің сынағы болып табылады, оны инновациялық дамуға ынталандырады, оның бағыттарының бірі аралас диагностикалық сынақтарды зерттеу және жүзеге асыру болып табылады (Н.В. Гречушкина, 2018).

ЖОО жағдайында ЖАОК қолдану модельдерін сынақтан өткізу оларды

дәстүрлі форматта жүзеге асырылатын оқу процесінде қолданудың орындылығы туралы қорытынды жасауға және студенттер мен оқытушы үшін оқу процесін дербес бақылау қажеттілігі, онлайн курстың оқу материалдарына тұйықталу, қосымша оқу және анықтамалық материалдармен жұмыс істеуге құлықсыздық сияқты бірқатар қиындықтарды бөлуге мүмкіндік берді. Жүргізілген зерттеу ЖОО-ның білім беру жүйесіне ЖАОК интеграциясының модельдері мен шарттарын кешенді зерделеу кезеңдерінің бірі болып табылады және ЖОО-дағы оқу процесінде жаппай ашық онлайн курстарды пайдаланудың ғылыми-педагогикалық негізін әзірлеуді зерттеудің келесі кезеңіне материал ұсынады (С. В. Нилова, 2020).

Ашық онлайн курстардың пайда болуымен, қандай да бір жолмен, өзін-өзі оқытудың пайдасына білім берудің институционалдық нысандарынан бас тарту мүмкіндігіне байланысты. ЖАОК құбылысының пайда болуымен осы идеяны жүзеге асыру мүмкіндігі туралы сұрақтар жиі қойылады. ЖАОК шеңберінде оқу үшін өзін-өзі ұйымдастырудың дұрыс деңгейіне ие адамдар үшін жеткілікті аз. Қатысушыларды сәйкестендірудің қиындығы оқу нәтижелерін тануды қиындатады, демек, жоба сертификатын емес, білім беру мекемесінен белгіленген үлгідегі куәлікті беру. Сонымен қатар, бірқатар платформалар осы мәселені шешуді ұсынады, бірақ көбінесе бұл қатысушылардың қаржылық шығындарына байланысты болады.

Қорытынды

Университеттегі оқыту тәжірибесі студенттерді оқытудың желілік электрондық нысандарын одан әрі дамытудың орындылығы туралы қорытынды жасауға мүмкіндік береді. Тыңдаушылардың оқытушылармен өзара іс-қимылы және қарым-қатынасы электрондық білім беру ортасының түрлі құралдарының көмегімен жүзеге асырылады. Әрбір жаппай ашық онлайн курстың белгіленген оқу мақсаттарын іске асыруға, белгілі бір нәтижелерге қол жеткізуге бағытталған өзіндік педагогикалық дизайны бар. Онлайн курстың негізгі элементтерін бөліп көрсетсек:

- онлайн-курстың мақсатына және оны зерттеудің нақты нәтижелеріне сәйкес әзірленген әдістемелік негізделген мазмұны;
- онлайн форматта тиімді білім беру технологияларын пайдалану;
- онлайн-курстың мазмұнын визуализациялау құралдары;
- онлайн-курстың интерактивтілігін қамтамасыз ету құралдары: топтық орындауға арналған интерактивті оқу тапсырмалары; форумдар; тапсырмаларды орындау үшін виртуалды командалар құру, тапсырмаларды өзара бағалау, топтық өзара іс-қимыл үшін интернет-сервистер құралдарын пайдалану;
- қиындық жағдайында білім алушыларды қолдауды ұйымдастыру құралдары: мониторингтік құралдар және жедел кері байланыс, оқу жұмысының қорытынды нәтижелерін ғана емес, сонымен қатар аралық нәтижелерін бағалау және бақылау, курсты оқу процесінде қателерді диагностикалау;
- тыңдаушылардың жеке ерекшеліктерін ескеруге мүмкіндік беретін

құралдар: оқу материалын көп деңгейлі ұйымдастыру тәсілдері, ақпаратты ұсынудың баламалы тәсілдері, оқу материалдарын саралау, ұйымдастыру және бақылау кезіндегі ерекшеліктерді есепке алу; курстың барлық модульдерін өту процесінде курс тыңдаушылары мен авторларының өзара іс-қимылы; тыңдаушылардың оқу жұмысын дараландыруға бағдарланған әртүрлі деңгейдегі қиындық тапсырмалары;

- онлайн оқытуды жандандыру құралдары, онлайн оқыту процесінде қолдау, тәсілдері арқылы танымдық мотивацияны ынталандыру;

- кері байланысты нақты ұйымдастыру, нәтижелерді статистикалық өңдеу.

ЖАОК-тың маңызды сипаттамалары:

- тақырыптардың алуан түрлілігі;

- бірнеше қиындық деңгейлерінің болуы;

- тыңдаушылардың танымдық мотивациясын ынталандыруға бағытталған онлайн оқытуды жандандыру;

- өзін-өзі тәрбиелеу мотивациясының дамуына әртүрлі ақпарат көздерімен қамтамасыз ету ықпал етеді.

Жаппай ашық онлайн курстарда тыңдаушылардың мотивациясын, сондай-ақ әр модульден өтудің аралық және қорытынды нәтижелерін зерттеуге көп көңіл бөлінетінін атап өткен жөн. Онлайн курсты өту барысында құрылған типтер жаңартылады, тыңдаушылар туралы нақты ақпаратпен байытылады, бұл олардың тәжірибесін, сұраныстары мен қажеттіліктерін одан әрі тереңірек зерттеуге әкеледі. Әр модуль бойынша білімді игеру дәрежесін, сондай-ақ алған білімдерін әртүрлі жағдайларда пайдалану дағдыларын зерттеу мақсатында үнемі тестілеу жүргізіледі. Алынған зерттеу нәтижелері негізінде онлайн оқыту нәтижелерін растау үшін оқу жұмысының тиімділігін бағалау алгоритмі қалыптастырылады. Зерттеу нәтижесінде алынған мәліметтер онлайн – курстан өту процесінде тыңдаушылардың оқу іс-әрекетінің моделін әзірлеуге негіз болады. Біз жүргізген ЖАОК түрлі платформаларының онлайн курстарын талдау осы жобалардың мақсаттарының кең ауқымы туралы қорытынды жасауға мүмкіндік береді. ЖАОК-тың жаһандық мақсаты оқытушылар мен студенттердің білім беру және өзін-өзі тәрбиелеу қажеттіліктері мен мотивтерін қанағаттандыру, сондай-ақ ресми және бейресми білім берудегі олқылықтардың орнын толтыру болып табылады. Студенттердің онлайн курстарды пайдалануды зерттеу келесі мотивтерді анықтауға мүмкіндік берді: университетте оқылатын оқу пәнін жақсы түсіну үшін қосымша білім мен дағдылар көздерін алу; жаңа оқу курстарын оқытуға және игеруге дайындық; оқу еңбегін тиімді ұйымдастыру, оның білім беру траекториясын жоспарлау және құру үшін ақпарат іздеу; цифрлық құралдар мен интернет технологияларын пайдаланатын жаңа оқыту технологияларымен танысу; оқу жобасына немесе тапсырмаға қатысты қосымша анықтамалық материалдар алу үшін интернет ресурстарын іздеу. Осылайша, онлайн оқыту технологиялары студенттердің өзін-өзі тәрбиелеу мотивациясына айтарлықтай әсер етеді, сонымен қатар өзін-өзі тәрбиелеудің жаңа формалары мен әдістерін дамытуды ынталандырады.

Жүргізілген зерттеулердің нәтижелері көрсеткендей, оқытушылардың көпшілігі оқу пәнін оқыту тәжірибесін байыту үшін онлайн курстарға жазылады; білім беру бағдарламалары мен оқулықтарды әзірлеу үшін әртүрлі материалдар алу; басқа оқытушылардың әдістемелік әзірлемелерін зерттеу; онлайн курс оқытушыларының бейне дәрістерін талдау; онлайн курстың тесттерін, тапсырмаларын, бағалау материалдарын және басқа материалдарын зерттеу; білім беру бағдарламалары мен оқулықтарды енгізу жолдарын зерттеу; онлайн форматта оқытудың жаңа цифрлық технологияларымен және әдістемелерімен танысу. Нақты жоғары оқу орындарының оқу пәндері бойынша ЖАОК көп болғандықтан, оқытушылар онлайн білім беру саласындағы әдістемелік құзыреттілік деңгейін арттырып қана қоймай, сонымен қатар оқу процесінде ақпараттық технологиялар мен цифрлық құралдарды қолдану саласындағы жаңа құзыреттерді игеруге, сондай-ақ онлайн - оқытудың жеке тәжірибесін байытуға, өзін-өзі тәрбиелеу деңгейін арттыруға мүмкіндік алады.

ЖАОК қолданудың басқа себептеріне мыналар жатады:

- әртүрлі салаларда жаңа цифрлық технологиялар, құрылғылар мен қызметтер туралы қажетті ақпаратты іздеу;

- қашықтықтан оқыту технологияларын меңгеруге, онлайн білім беру тәжірибесін алуға ұмтылу;

- ЖАОК көмегімен пікір алмасу үшін, қызығушылық саласында талқылау үшін әріптестер табуға болатын қауымдастықтарда қарым-қатынас жасауға ұмтылу, виртуалды желіде осындай мүдделері бар адамдармен сөйлесуге деген ұмтылыс;

- туындаған қиындықтарды жеңу мақсатында кәсіби проблемаларды талқылау;

- өзінің кәсіби саласындағы оқиғалардан хабардар болуға ұмтылу;

- кәсіби саладан тыс білімді кеңейту;

- әлемдік білім беру жүйесіндегі инновациялар, жетекші отандық және шетелдік университеттердің тәжірибесі, басқа елдердің мәдениеті туралы жаңа ақпарат алуға деген ұмтылыс.

Осылайша, біздің зерттеуімізде отандық және шетелдік платформалардың жаппай ашық онлайн курстарын қолдану мүмкіндіктеріне жүргізілген талдау олардың кәсіптік және жалпы мәдени өзін-өзі тәрбиелеуде кеңінен қолданылатынын, сондай-ақ қосымша білім беру, оқулықтарды жою және ресми білім беру процесінде алған білімдерін тереңдету үшін пайдаланылатынын көрсетеді. Біз өзін-өзі дамыту және өзін-өзі оқыту, өзін-өзі тәрбиелеудің үздіксіз процесі үшін жаппай онлайн курстардың айтарлықтай әлеуетін анықтадық. Онлайн білім беру технологиялары қоғамды цифрландыру жағдайында өзін-өзі тәрбиелеу нысандары мен әдістерінің өзгеруіне ықпал ететіндігін анықтадық, өйткені ЖАОК тыңдаушылардың өзін-өзі ұйымдастыру дағдыларын, өзін-өзі тәрбиелеуге дайындығын дамытуға жағдай жасайды; жеке білім беру ортасын құрады, жеке тәжірибеге, танымдық мүдделер мен қажеттіліктерге сәйкес жеке білім беру траекториясын құра алады.

ӘДЕБИЕТТЕР

Захарова О.А., Рункевич Ю.П.(2018). Массовые открытые онлайн-курсы ДГТУ. Перспективы внедрения. Образовательные технологии и общество, 21 (2), 366-373.

Захарова У.С. (2019). Производство МООК в университете: цели, достижения, барьеры. Университетское управление: практика и анализ, 23 (4), 46-68.

Махмутова М.В., Махмутов Г.Р.(2015). Модели и платформы реализации массовых открытых онлайн курсов. Современные информационные технологии и ИТ-образование, 1 (11), 486-496.

Айнутдинова И.Н., Айнутдинова К.А. (2018). Реализация концепции массового открытого онлайн обучения в вузе средствами виртуальной обучающей среды moodle. Казанский лингвистический журнал, 1 (2 (1)), 72-79.

Кудинов И.В., Кудинова Г. Ф.(2020). Интеграция массовых открытых онлайн-курсов в образовательный процесс педагогического вуза. Педагогический журнал Башкортостана, (3 (88)), 110-122.

Гончарук Н.П., & Хромова Е.И. (2020). Использование массовых открытых онлайн-курсов как способ повышения качества непрерывного самообразования. Казанский педагогический журнал, (5 (142)), 77-83.

Гречушкина Н.В. (2018). Массовые открытые онлайн-курсы в контексте современного образования. Сибирский педагогический журнал, (4), 67-74.

Нилова, С. В. (2014). Массовые открытые онлайн курсы в образовательном процессе университета. Образовательные технологии и общество, 17 (2), 555-568.

REFERENCES

Zakharova O.A., Runkevich Yu.P. (2018). Mass open online courses of DSTU. Prospects for implementation. Educational Technologies and Society, 21(2), 366-373.

Zakharova U.S. (2019). MOOC production at the university: goals, achievements, barriers. University Management: Practice and Analysis, 23(4), 46-68.

Makhmutova M.V., Makhmutov G.R. (2015). Models and platforms for the implementation of mass open online courses. Modern Information Technologies and IT Education, 1 (11), 486-496.

Ainutdinova I.N., Ainutdinova K.A. (2018). Implementation of the concept of mass open online education at the university by means of the virtual learning environment moodle. Kazan Linguistic Journal, 1 (2 (1)), 72-79.

Kudinov I.V., Kudinova G. F. (2020). Integration of mass open online courses into the educational process of a pedagogical university. Pedagogical Journal of Bashkortostan, (3 (88)), 110-122.

Goncharuk N.P., & Khromova E.I. (2020). The use of mass open online courses as a way to improve the quality of continuous self-education. Kazan Pedagogical Journal, (5 (142)), 77-83.

Grechushkina N.V. (2018). Massive open online courses in the context of modern education. Siberian Pedagogical Journal, (4), 67-74.

Nilova, S. V. (2014). Massive open online courses in the educational process of the university. Educational Technologies and Society, 17(2), 555-568.

**МАЗМУНЫ
ПЕДАГОГИКА**

У.М. Абдиганбарова, А.Д. Сыздықбаева, А.М. Байкулова ЖЕЛІЛІК КОММУНИКАЦИЯ МӘДЕНИЕТІ ЖӘНЕ ЦИФРЛЫҚ ЭТИКЕТ ТЕОРИЯЛАРЫНЫҢ ДИСКУРСТЫҚ ТАЛДАУЫ.....	7
М.У. Абдинаги, Ж.Қ. Қорғанбаева, Д.Ә. Қаражанова МАМАНДАРДЫ ДАЯРЛАУДАҒЫ ҮЗДІКСІЗ БІЛІМ БЕРУДІҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ.....	18
С.Қ. Әбілдина, А.О. Әукен, И.Д. Бакирова, Қ.Ж. Балапанова, Ж.У. Дагарова БАСТАУЫШ МЕКТЕП ЖАСЫНДАҒЫ БАЛАЛАРДА КӨЛДЕНЕҢ DAҒДЫЛАРДЫ ДАМЫТУ.....	28
С.Т. Айтбаев, С.В. Суматохин, А.А. Кітапбаева, Д.У. Сексенова, Г.Б. Аталихова ҚАЛЫПТАСТЫРУШЫ БАҒАЛАУ – МЕКТЕПТЕГІ МЕТАПӨНДІК БІЛІМ БЕРУ НӘТИЖЕЛЕРІН МОНИТОРИНГЛЕУДІҢ ҚҰРАЛЫ РЕТІНДЕ.....	38
М.Б. Аманбаева, А.Д. Майматаева, С.А. Есентурова, П.В. Станкевич БИОАЛУАНТҮРЛІКТІ ЗЕРТТЕУ НӘТИЖЕСІН ТҰРАҚТЫ ДАМУ МҮДДЕСІНДЕ ОҚУ ҮДЕРІСІНЕ КІРІКТІРУ.....	52
А.Н. Аманжолова, Р.К. Измагамбетова, О.С. Серікова STEAM ТЕХНОЛОГИЯСЫ НЕГІЗІНДЕ МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ ЕРЕСЕК ТОП БАЛАЛАРЫНЫҢ ТАНЫМДЫҚ DAҒДЫЛАРЫН ДАМЫТУ.....	63
А.Г. Аубакир, Д.У. Сексенова, Т.Р. Оспанбек БОЛАШАҚ БИОЛОГИЯ ПӘНІ МҰҒАЛІМДЕРІН КӘСІБИ ДАЯРЛАУ БАРЫСЫНДА ЦИФРЛЫҚ ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТЕРІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДА ЖАОК-ДЫҢ MAҢЫЗЫ	76
М. Аширмбетова, Д. Шаяхметова УНИВЕРСИТЕТ СТУДЕНТТЕРІНІҢ АҒЫЛШЫН ТІЛІН БІЛУ DEҢҒЕЙІН ЖОҒАРТУДА КОГНИТИВТІ СТРАТЕГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ.....	93
П. Елубаева, М. Буркитбаева, Г. Құлжанбекова, А. Хамидова ТҰРАҚТЫ ДАМУ ҮШІН ТІЛДІК БІЛІМ БЕРУ БІЛІМ БЕРУ BAҒДАРЛАМАСЫНА МЕДИА САУАТТЫЛЫҚТЫ ЕНГІЗУ.....	102
Ж.С. Ергубекова, А.А. Қуралбаева, А.Б. Сақулова ОРТА МЕКТЕПТІҢ ҚАЗАҚ ТІЛІ ОҚУЛЫҒЫНА ЕНДІРІЛГЕН МӘТІНДЕРДІҢ ДИДАКТИКАЛЫҚ MAҢЫЗЫ.....	112
М. Ерденев МЕКТЕП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ЭТНОБОТАНИКАЛЫҚ БІЛІМДІ СЫНЫПТАН ТЫС ОҚЫТУ АРҚЫЛЫ ҒЫЛЫМИ ТАНЫМДЫЛЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ЖОЛДАРЫ.....	126
Г.З. Искакова, А.С. Ысқақ, Н.А. Тасилова, Р.Ж. Мрзабаева ЖЕТІСУ ОБЛЫСЫНДА ПОШТА-ТЕЛЕГРАФ МЕКЕМЕ ҚЫЗМЕТКЕРЛЕРІ (XIX ҒАСЫРДЫҢ ЕКІНШІ ЖАРТЫСЫ- XX ҒАСЫРДЫҢ БІРІНШІ ЖАРТЫСЫ).....	142
Ғ.И. Исаев, Д.Ж. Юсупова, А.И. Исаев БИОЛОГИЯ ПӘНІНДЕ STEM ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫН ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ІЗДЕНУШІЛІК DAҒДЫСЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ.....	153
Р.И. Кадирбаева, Б.Т. Алимқулова, А.М. Базарбаева, Х.Т. Кенжебек МЕКТЕП МАТЕМАТИКА КУРСЫНЫҢ «TEHDEУЛЕР MEH TEHСІЗДІКTEP» MAЗMҮНДЫҚ ЖЕЛІСІН ОҚЫП-ҮЙPEHУDE APACAC OҚЫТУ TEХНОЛОГИЯСЫН ҚОЛДАНУ.....	169
Ж.Р. Каратаева, Г.М. Абильдинова, Джелал Карача ӘДЕБИ ШОЛУ: ЖАҢАРТЫЛАТЫН ЭНЕРГИЯ КӨЗДЕРІ MEH БІЛІМ БЕРУДЕГІ AҚПAPATТЫҚ TEХНОЛОГИЯЛАP APACЫHДАҒЫ БАЙЛAНЫС.....	185
М.А. Касимбекова, Е.Т. Картабаева, Р.Ж. Мрзабаева ОРТАЛЫҚ АЗИЯҒА ИСЛАМНЫҢ ТАРАЛУ ТAРИХЫНА ҚАТЫСТЫ KEЙБІP MӘCEЛEP (Bатыс зерттеушілерінің еңбектері бойынша).....	196
Б.З. Кенжегулов, Ж. Сайдолқызы, Р.Қ. Аманғалиева ОРТА MEКTEПTE TPИГОНOMETPИЯЛЫҚ ФУHКЦИЯЛАP APҚЫЛЫ KEЙБІP ФОРМУЛАЛАРДЫ ДӘЛEЛDEУ.....	212

Г.Б. Қыдырбаева, А.С. Стамбекова БОЛАШАҚ БАСТАУЫШ СЫНЫП МҰҒАЛІМДЕРІНІҢ КӨП ТІЛДІ БІЛІМ БЕРУДЕГІ СЛІТ ТЕХНОЛОГИЯСЫНА КӨЗҚАРАСТАРЫ.....	229
Е.Н. Ноянов, М.Д. Байдавлетова, Б. Еділ, Р.Ж. Мрзабаева «СЫРЫМ ДАТУЛЫ БАСТАҒАН ҰЛТ-АЗАТТЫҚ КӨТЕРІЛІС» ТАҚЫРЫБЫН ҚАЗАҚСТАН ТАРИХЫ ПӘНІНДЕ ОҚЫТУ МӘСЕЛЕЛЕРІ.....	242
Д.А. Шрымбай, Э.Т. Адылбекова ЖАППАЙ АШЫҚ ОНЛАЙН КУРСТАРЫ (MOOCS) – БОЛАШАҚ МҰҒАЛІМДЕРДІҢ КӘСІБИ ДАЙЫНДЫҒЫН ЖЕТІЛДІРУ ҚҰРАЛЫ.....	254

ЭКОНОМИКА

А.А. Абдикадинова, Ж.Т. Темірханов ЗЕРТТЕУ НӘТИЖЕЛЕРІНІҢ ТИІМДІЛІГІ: МЕМЛЕКЕТТІК АУДИТ ПЕРСПЕКТИВАСЫ.....	271
Е.Б. Аймағамбетов, М.Қ. Жоламанова, Е.А. Ставбунник ӨҢІРДІҢ ТҰРАҚТЫ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ДАМУЫН МЕМЛЕКЕТТІК БАСҚАРУДЫҢ ЖАЙ- КҮЙІН ТАЛДАУ (ҚАРАҒАНДЫ ОБЛЫСЫНЫҢ МЫСАЛЫНДА).....	288
А. Алибекова, Л. Сембиева, З. Башу, С. Идырыс, С. Christauskas МЕМЛЕКЕТТІК АУДИТТИ ДАМУЫ ШЕҢБЕРІНДЕ ТАБИғИ РЕСУРСТАРДЫҢ ТИІМДІЛІГІН БАҒАЛАУ.....	302
Э.С. Балапанова, Р.К. Арзикулова, А.Т. Исаева, М.Н. Нургабылов, К.Н. Тастанбекова ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ҚАРЖЫЛЫҚ САУАТТЫҚ БАҒДАРЛАМАЛАРЫНЫҢ ТИІМДІЛІГІН БАҒАЛАУ.....	316
М.Қ. Болсынбек, Р.А. Ерниязов, А.А. Ауесбекова, М.Т. Жумажанова, К.Б. Байдаирова БУХГАЛТЕРИЯДАҒЫ ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ: АРТЫҚШЫЛЫҚТАРЫ МЕН ҚИЫНДЫҚТАРЫ.....	333
А.Ж. Ибрашева, К.М. Камали, А.Ж. Сугурова, Ш.А. Игенбаева, Қ.Ж. Демеуова ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ЭКОНОМИКА САЛАЛАРЫ БӨЛІНСІНДЕ ИННОВАЦИЯЛЫҚ БЕЛСЕНДІЛІКТІ ДАМУЫ ЖОЛДАРЫ.....	345
З.О. Иманбаева, Е.К. Кунязов, Д.С. Бекниязова, Г.Ы. Бекенова, М.Н. Нургабылов ЛОГИСТИКА КӘСПКЕРЛІК ТИІМДІЛІГІНІҢ НЕГІЗГІ ФАКТОРЫ РЕТІНДЕ.....	358
А.М. Казамбаева, С.М. Есенғалиева, К.У. Нурсапина, Н.А. Ибадильдин, А. А. Саякбаева АУЫЛШАРУАШЫЛЫҚ ӨНДІРСІНІҢ ТИІМДІЛІГІН АРТТЫРУДЫҢ ИНТЕГРАЦИЯЛАНҒАН ТӘСІЛДЕРІ: ҒЫЛЫМ МЕН БИЗНЕС АРАСЫНДАҒЫ ЫНТЫМАҚТАСТЫҚТЫҢ РӨЛІ.....	376
Г.К. Кеңес, Р.К. Берстембаева, Г.М. Мукашева, Г.А. Орынбекова, Д.Т. Жуманова ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА ОРГАНИКАЛЫҚ АУЫЛШАРУАШЫЛЫҒЫНА КӨШУДІҢ ЭКОНОМИКАЛЫҚ-ӘЛЕУМЕТТІК ӘСЕРІ.....	393
А. Кизимбаева, А.К. Қадырбергенова, Г.Т. Ахметова, А.Т. Жансейтов ДАМУШЫ ЕЛДЕРДЕГІ ТІКЕЛЕЙ ШЕТЕЛДІК ИНВЕСТИЦИЯЛАР (АФРИКА ҰЛЫ КӨЛДЕРІ ЕЛДЕРІНІҢ МЫСАЛЫНДА).....	413
Б.С. Қорабаев, Г. Абуселидзе, Б.К. Кадыров, Б.А. Еспенбетова ТАБИғАТТЫ ҚОРҒАУ ЖӘНЕ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ШЫҒЫНДАР ЖҮЙЕЛЕРІНІҢ ЕСЕБІ МЕН ТИІМДІЛІГІН ТАЛДАУ МОДЕЛДЕРІНІҢ МӘСЕЛЕЛЕРІ.....	426
А.Е. Култанова, Х.Х. Кусаинов, Б.А. Жакупова, Н.В. Калюжная, А.С. Рахманова КӨШІ-ҚОН САЯСАТЫНЫҢ ТИІМДІЛІГІН АРТТЫРУ – ҚАЗАҚСТАННЫҢ ТҰРАҚТЫ ДАМУЫНЫҢ ФАКТОРЫ РЕТІНДЕ.....	444
Д.С. Махметова, Э.Б.Тлесова, Л.Б. Габдуллина, А.Т. Карипова, М.Н. Нургабылов ӨҢІРДІҢ АГРОӨНЕРКӘСІПТІК КЕШЕНІН ЦИФРЛАНДЫРУДЫҢ ЖАЙ-КҮЙІ МЕН ПЕРСПЕКТИВАЛАРЫ.....	462
Е.Т. Меңдіқұл, Г.К. Кеңес, Ж.К. Басшиева, Э.С. Балапанова, Р.К. Айтманбетова АГРОӨНЕРКӘСІПТІК КЕШЕН ЖӘНЕ ОНЫҢ ҰЛТТЫҚ ЭКОНОМИКАНЫҢ БӘСЕКЕГЕ ҚАБІЛЕТТІЛІГІН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУДЕГІ РӨЛІ.....	483

Б.Б. Мубаракова, Н.С. Кафтункина, М.М. Мухамедова, М.С. Каюмова, С. Дырқа ШАҒЫН ЖӘНЕ ОРТА КӘСПКЕРЛЕРДІҢ ХАЛЫҚТЫ ЖҰМЫСМЕН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУДЕГІ РӨЛІ.....	500
М.Б. Муратова, К.А. Абдыкулова, Д.С. Тенизбаева, Б.А. Сергазиева, Г.Е. Қожамжарова ҚАЗАҚСТАННЫҢ ҚАРЖЫЛЫҚ ТҮРАҚТЫЛЫҒЫ ЖӘНЕ ТӘУЕКЕЛДЕРДІ БАҒАЛАУ КРИТЕРИЙЛЕРІ.....	514
Г.А. Насырова, Ш.Т. Айтимова ЕҢБЕКПЕН ҚАМТЫЛҒАН ХАЛЫҚТЫ ӘЛЕУМЕТТІК ҚОРҒАУ ЖҮЙЕСІНІҢ ЭВОЛЮЦИЯСЫН РЕТРОСПЕКТИВТІ ТАЛДАУ.....	532
Г.А. Рахимжанова, А.Б. Майдырова, А.А. Кочербаева, Л.М. Шаяхметова АДАМИ КАПИТАЛДЫҢ САПАСЫН ЭКОНОМИКАЛЫҚ БАҒАЛАУ (ШЫҒЫС ҚАЗАҚСТАН ОБЛЫСЫНЫҢ МЫСАЛЫ БОЙЫНША).....	546
А.С. Садвакасова, А.Н. Ксембаева, Г.К. Демеуова, А.С. Мукатай, И.В. Бордияну БУХГАЛТЕРЛІК ЕСЕП ЖҮЙЕЛЕРІНІҢ ҚАЗІРГІ ЖАҒДАЙЫ ЖӘНЕ ДАМУ ТЕНДЕНЦИЯСЫ ЖӘНЕ КӘСПОРЫННЫҢ ИНВЕСТИЦИЯЛЫҚ ТАРАМДЫЛЫҒЫН БАҒА АЛУ.....	563
К.Б. Сатымбекова, Ж.Қ. Тайбек, Д.С. Жакипбекова, Б.И. Сатенов, Е.Н. Несіпбеков, И. Узун ИННОВАЦИЯЛЫҚ ЖОБАЛАРДЫ ІСКЕ АСЫРУ ЖӘНЕ ОЛАРДЫҢ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ТИІМДІЛІГІН АНЫҚТАУ ҮРДІСТЕРІН ЖЕТІЛДІРУ ЖОЛДАРЫ.....	581
К.Е. Шертимова, М.К. Сейдахметов, Ж.Қ. Тайбек, Г.Е. Мауленкулова, В. Сейтова ТЕХНОЛОГИЯЛАР ТРАНСФЕРТІН ПАЙДАЛАНА ОТЫРЫП, ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ АӨК-НІҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ӘЛЕУЕТІН АРТТЫРУДЫҢ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ТЕТІГІ.....	593

СОДЕРЖАНИЕ ПЕДАГОГИКА

У.М. Абдиганбарова, А.Д. Сыздыкбаева, А.М. Байкулова ДИСКУРСИВНЫЙ АНАЛИЗ ТЕОРИЙ СЕТЕВОЙ КОММУНИКАТИВНОЙ КУЛЬТУРЫ И ЦИФРОВОГО ЭТИКЕТА.....	7
М.У. Абдинаги, Ж.К. Корганбаева, Д.А. Каражанова ОСОБЕННОСТИ НЕПРЕРЫВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В ПОДГОТОВКЕ СПЕЦИАЛИСТА.....	18
С.К. Абильдина, А.О. Әукен, И.Д. Бакирова, К.Ж. Балапанова, Ж.У. Дагарова РАЗВИТИЕ ТРАНСВЕРСАЛЬНЫХ НАВЫКОВ У ДЕТЕЙ МЛАДШЕГО ШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА.....	28
С.Т. Айтбаев, С.В. Суматохин, А.А. Китапбаева, Д.У. Сексенова, Г.Б. Аталихова ФОРМИРУЮЩЕЕ ОЦЕНИВАНИЕ КАК ИНСТРУМЕНТ МОНИТОРИНГА МЕТАПРЕДМЕТНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ РЕЗУЛЬТАТОВ В ШКОЛЕ.....	38
М.Б. Аманбаева, А.Д. Майматаева, С.А. Есентурова, П.В. Станкеевич ИНТЕГРАЦИЯ РЕЗУЛЬТАТОВ ИССЛЕДОВАНИЙ БИОРАЗНООБРАЗИЯ В УЧЕБНЫЙ ПРОЦЕСС В ИНТЕРЕСАХ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ.....	52
А. Аманжолова, Р.К. Измагамбетова, О.С. Серикова РАЗВИТИЕ ПОЗНАВАТЕЛЬНЫХ НАВЫКОВ ДЕТЕЙ СТАРШЕЙ ГРУППЫ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА НА ОСНОВЕ ТЕХНОЛОГИИ STEAM.....	63
А.Г. Аубакир, Д.У. Сексенова, Т.Р. Оспанбек ЗНАЧЕНИЕ МООК В ФОРМИРОВАНИИ ЦИФРОВЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ В ПРОЦЕССЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ БИОЛОГИИ.....	76
М. Аширмбетова, Д. Шаяхметова ИСПОЛЬЗОВАНИЕ КОГНИТИВНЫХ СТРАТЕГИЙ В ПОВЫШЕНИИ УРОВНЯ ВЛАДЕНИЯ АНГЛИЙСКИМ ЯЗЫКОМ СТУДЕНТОВ ВУЗОВ.....	93
П. Елубаева, М. Буркитбаева, Г. Кулжанбекова, А. Хамидова ВКЛЮЧЕНИЕ МЕДИАГРАМОТНОСТИ В ПРОГРАММУ ЯЗЫКОВОГО ОБРАЗОВАНИЯ В ИНТЕРЕСАХ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ.....	102
Ж.С. Ергубекова, А.А. Куралбаева, А.Б. Сақулова ДИДАКТИЧЕСКОЕ ЗНАЧЕНИЕ ТЕСТОВ, ВКЛЮЧЕННЫХ В УЧЕБНИК КАЗАХСКОГО ЯЗЫКА ДЛЯ СРЕДНЕЙ ШКОЛЫ.....	112

М. Ерденов

ПУТИ ФОРМИРОВАНИЯ НАУЧНОГО ПОЗНАНИЯ ШКОЛЬНИКОВ ЧЕРЕЗ ВНЕКЛАССНОЕ ОБУЧЕНИЕ ЭТНОБОТАНИЧЕСКИМ ЗНАНИЯМ СТУДЕНТОВ ПУТЕМ ВНЕДРЕНИЯ STEM-ТЕХНОЛОГИЙ В ПРЕДМЕТ БИОЛОГИИ.....126

Г.З. Искакова, А.С. Ысқақ, Н.А. Тасилова, Р.Ж. Мрзабаева

СЛУЖАЩИЕ ПОЧТОВО-ТЕЛЕГРАФНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ СЕМИРЕЧЕНСКОЙ ОБЛАСТИ (ВТОРАЯ ПОЛОВИНА XIX - ПЕРВАЯ ПОЛОВИНА XX ВЕКА).....142

Г.И. Исаев, Д.Ж. Юсупова, А.И. Исаев

ФОРМИРОВАНИЕ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ НАВЫКОВ СТУДЕНТОВ ПУТЕМ ВНЕДРЕНИЯ STEM-ТЕХНОЛОГИЙ В ПРЕДМЕТ БИОЛОГИИ.....153

Р.И. Кадирбаева, Б.Т. Алимкулова, А.М. Базарбаева, Х.Т. Кенжебек

ПРИМЕНЕНИЕ ТЕХНОЛОГИИ СМЕШАННОГО ОБУЧЕНИЯ В ШКОЛЬНОМ КУРСЕ МАТЕМАТИКИ (НА ПРИМЕРЕ ТЕМЫ «УРАВНЕНИЯ И НЕРАВЕНСТВА»).....169

Ж.Р. Каратаева, Г.М. Абылдинова, Джелал Карача

ЛИТЕРАТУРНЫЙ ОБЗОР: ВЗАИМОСВЯЗЬ ВОЗОБНОВЛЯЕМЫХ ИСТОЧНИКОВ ЭНЕРГИИ И ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ОБРАЗОВАНИИ.....185

М.А. Касимбекова, Е.Т. Картабаева, Р.Ж. Мрзабаева

ПРОБЛЕМА ПРОНИКНОВЕНИЯ И УТВЕРЖДЕНИЯ ИСЛАМА В СРЕДНЕЙ АЗИИ В РАБОТАХ ЗАПАДНЫХ ИССЛЕДОВАТЕЛЕЙ.....196

Б.З. Кенжегулов, Ж. Сайдолқызы, Р.Қ. Амангалиева

ДОКАЗАТЕЛЬСТВО НЕКОТОРЫХ ФОРМУЛ С ПОМОЩЬЮ ТРИГОНОМЕТРИЧЕСКИХ ФУНКЦИЙ В СРЕДНЕЙ ШКОЛЕ.....212

Г.Б. Кыдырбаева, А.С. Стамбекова

ОТНОШЕНИЕ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ К CLIL ТЕХНОЛОГИЯМ В МНОГОЯЗЫЧНОМ ОБРАЗОВАНИИ.....229

Е.Н. Ноянов, М.Д. Байдаuletova, Б. Едил, Р.Ж. Мрзабаева

ПРОБЛЕМЫ ПРЕПОДАВАНИЯ ТЕМЫ «НАЦИОНАЛЬНО-ОСВОБОДИТЕЛЬНОГО ВОССТАНИЯ ПОД ПРЕДВОДИТЕЛЬСТВОМ СЫРЫМА ДАТУЛЫ» ПО ПРЕДМЕТУ ИСТОРИЯ КАЗАХСТАНА.....242

Д.А. Шрымбай, Э.Т. Адылбекова

МАССОВЫЕ ОТКРЫТЫЕ ОНЛАЙН-КУРСЫ (MOOCS) КАК ИНСТРУМЕНТ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ.....254

ЭКОНОМИКА**А.А. Абдикадирова, Ж.Т. Темирханов**

ЭФФЕКТИВНОСТЬ НАУЧНЫХ РЕЗУЛЬТАТОВ: ПЕРСПЕКТИВА ГОСУДАРСТВЕННОГО АУДИТА.....271

Е.Б. Аймагамбетов, М.К. Жоламанова, Е.А. Ставбунник

АНАЛИЗ СОСТОЯНИЯ ГОСУДАРСТВЕННОГО УПРАВЛЕНИЯ УСТОЙЧИВЫМ ЭКОЛОГИЧЕСКИМ РАЗВИТИЕМ РЕГИОНА (НА ПРИМЕРЕ КАРАГАНДИНСКОЙ ОБЛАСТИ).....288

А. Алибекова, Л. Сембиева, З. Башу, С. Идырыс, К. Кристаукас

ОЦЕНКА ЭФФЕКТИВНОСТИ ПРИРОДНЫХ РЕСУРСОВ В РАМКАХ РАЗВИТИЯ ГОСУДАРСТВЕННОГО АУДИТА302

Э.С. Балапанова, Р.К. Арзикулова, А.Т. Исаева, М.Н. Нургабылов, К.Н. Тастанбекова

ОЦЕНКА ЭФФЕКТИВНОСТИ ПРОГРАММ ПО ПОВЫШЕНИЮ ФИНАНСОВОЙ ГРАМОТНОСТИ В КАЗАХСТАНЕ.....316

М.К. Болсынбек, Р.А. Ерниязов, А.А. Ауесбекова, М.Т. Жумажанова, К.Б. Байдаирова

ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ В БУХГАЛТЕРИИ: ПРЕИМУЩЕСТВА И ВЫЗОВЫ.....333

А.Ж. Ибрашева, К.М. Камали, А.Ж. Сугурова, Ш.А. Игенбаева, К.Ж. Демеуова

ПУТИ РАЗВИТИЯ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В РАЗДЕЛЕНИИ ОТРАСЛЕЙ ЭКОНОМИКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН.....345

З.О. Иманбаева, Е.К. Кунязов, Д.С. Бекниязова, Г.Ы. Бекенова, М.Н. Нургабылов

ЛОГИСТИКА КАК КЛЮЧЕВОЙ ФАКТОР ЭФФЕКТИВНОСТИ БИЗНЕСА.....358

А.М. Казамбаева, С.М. Есенгалиева, К.У. Нурсапина, Н.А. Ибадильдин, А.А. Саякбаева ИНТЕГРИРОВАННЫЕ ПОДХОДЫ К ПОВЫШЕНИЮ ЭФФЕКТИВНОСТИ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОГО ПРОИЗВОДСТВА: РОЛЬ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ НАУКОЙ И БИЗНЕСОМ	376
Г.К. Кенес, Р.К. Берстембаева, Г.М. Мукашева, Г.А. Орынбекова, Д.Т. Жуманова ЭКОНОМИКО-СОЦИАЛЬНОЕ ВЛИЯНИЕ ПЕРЕХОДА К ОРГАНИЧЕСКОМУ СЕЛЬСКОМУ ХОЗЯЙСТВУ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН.....	393
А. Кизимбаева, А.К. Кадырбергенова, Г.Т. Ахметова, А.Т. Жансейтов ПРЯМЫЕ ИНОСТРАННЫЕ ИНВЕСТИЦИИ В РАЗВИВАЮЩИХСЯ СТРАНАХ (НА ПРИМЕРЕ АФРИКАНСКИХ СТРАН ВЕЛИКИХ ОЗЕР).....	413
Б.С. Корабаев, Г. Абуслидзе, Б.К. Кадыров, Б.А. Еспенбетова ПРОБЛЕМЫ МОДЕЛЕЙ УЧЕТА И АНАЛИЗА ЭФФЕКТИВНОСТИ СИСТЕМ ПРИРОДООХРАННЫХ И ЭКОЛОГИЧЕСКИХ ЗАТРАТ.....	426
А.Е. Култанова, Х.Х. Кусайнов, Б.А. Жакупова, Н.В. Калюжная, А.С. Рахманова ПОВЫШЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ МИГРАЦИОННОЙ ПОЛИТИКИ КАК ФАКТОР УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ КАЗАХСТАНА.....	444
Д.С. Махметова, Э.Б. Тлесова, Л.Б. Габдуллина, А.Т. Карипова, М.Н. Нургабылов СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ ЦИФРОВИЗАЦИИ АГРОПРОМЫШЛЕННОГО КОМПЛЕКСА РЕГИОНА.....	462
АГРОПРОМЫШЛЕННЫЙ КОМПЛЕКС И ЕГО РОЛЬ В ОБЕСПЕЧЕНИИ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ.....	483
Б.Б. Мубаракова, Н.С. Кафтункина, М.М. Мухамедова, М.С. Каюмова, С. Дырка РОЛЬ МАЛОГО И СРЕДНЕГО БИЗНЕСА В ОБЕСПЕЧЕНИИ ЗАНЯТОСТИ НАСЕЛЕНИЯ.....	500
М.Б. Муратова, К.А. Абдыкулова, Д.С. Тенизбаева, Б.А. Сергазиева, Г.Е. Кожамжарова ФИНАНСОВАЯ СТАБИЛЬНОСТЬ КАЗАХСТАНА И КРИТЕРИИ ОЦЕНКИ РИСКОВ.....	514
Г.А. Насырова, Ш.Т. Айтимова РЕТРОСПЕКТИВНЫЙ АНАЛИЗ ЭВОЛЮЦИИ СИСТЕМЫ СОЦИАЛЬНОЙ ЗАЩИТЫ ЗАНЯТОГО НАСЕЛЕНИЯ.....	532
Г.А. Рахимжанова, А.Б. Майдырова, А.А. Кочербаева, Л.М. Шаяхметова ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ОЦЕНКА КАЧЕСТВА ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО КАПИТАЛА (НА ПРИМЕРЕ ВОСТОЧНО-КАЗАХСТАНСКОЙ ОБЛАСТИ).....	546
А.С. Садвакасова, А.Н. Ксембаева, Г.К. Демеуова, А.С. Мукатай, И.В. Бордияну СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ СИСТЕМ УЧЕТА И ОЦЕНКИ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ.....	563
К.Б. Сатымбекова, Ж.К. Тайбек, Д.С. Жакипбекова, Б.И. Сатенов, Е.Н. Несипбеков, И. Узун ПУТИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ПРОЦЕССОВ РЕАЛИЗАЦИИ ИННОВАЦИОННЫХ ПРОЕКТОВ И ОПРЕДЕЛЕНИЯ ИХ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ.....	581
К.Е. Шертимова, М.К. Сейдахметов, Ж.К. Тайбек, Г.Е. Мауленкулова, В. Сейтова ЭКОНОМИЧЕСКИЙ МЕХАНИЗМ ПОВЫШЕНИЯ ИННОВАЦИОННОГО ПОТЕНЦИАЛА АПК РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ТРАНСФЕРТА ТЕХНОЛОГИЙ.....	593

**CONTENTS
PEDAGOGYR**

U.M. Abdigapbarova, A.D. Syzdykbayeva, A.M. Baikulova DISCURSIVE ANALYSIS OF THE THEORIES OF NETWORK COMMUNICATIVE CULTURE AND DIGITAL ETIQUETTE.....	7
M. Abdinag, Zh. Korganbaeva, D. Karazhanova FEATURES OF CONTINUING EDUCATION IN THE TRAINING OF SPECIALISTS.....	18
S.K. Abildina, A.O. Auken, I.D. Bakirova, K.J. Balapanova, J.U. Dagarova DEVELOPMENT OF TRANSVERSAL SKILLS IN PRIMARY SCHOOL CHILDREN.....	28
S.T. Aytbaev, S.V. Sumatokhin, A.A. Kitapbayeva, D.U. Seksenova, G.B. Atalikhova FORMATIVE ASSESSMENT – AS A TOOL FOR MONITORING METASUBJECT EDUCATIONAL RESULTS AT SCHOOL.....	38

M.B. Amanbayeva, A.D. Maimatayeva, S.A. Yessenturova, P.V. Stankeevich INTEGRATING THE RESULTS OF BIODIVERSITY RESEARCH INTO THE EDUCATIONAL PROCESS FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT.....	52
A. Amanzholova, R.K. Izmagambetova, O.S. Serikova DEVELOPMENT OF COGNITIVE SKILLS OF OLDER PRESCHOOL CHILDREN BASED ON STEAM TECHNOLOGY.....	63
A.G. Aubakir1, D.U. Seksenova, T.R. Ospanbek THE IMPORTANCE OF MOOCS IN THE FORMATION OF DIGITAL COMPETENCIES IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE BIOLOGY TEACHERS.....	76
M. Ashirimbetova, D. Shayakhmetova THE USE OF COGNITIVE STRATEGIES IN IMPROVING UNIVERSITY STUDENTS' LEVELS OF ENGLISH LANGUAGE PROFICIENCY.....	93
P. Yelubayeva, M. Burkitbayeva, G. Kulzhanbekova, A. Khamidova INCORPORATING MEDIA LITERACY IN LANGUAGE EDUCATION CURRICULUM FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT.....	102
Zh.S. Yergobekova, A.A. Kuralbayeva, A.B. Sakulova DIDACTIC SIGNIFICANCE OF TEXTS EMBEDDED IN THE TEXTBOOK OF THE KAZAKH LANGUAGE OF SECONDARY SCHOOL.....	112
M. Erdenov WAYS OF FORMATION OF SCIENTIFIC KNOWLEDGE OF STUDENTS THROUGH EXTRACURRICULAR TEACHING OF ETHNOBOTANICAL KNOWLEDGE.....	126
G.Z. Iskakova, A.S. Yskak, N.A. Tasilov, R.ZH. Mrzabayeva EMPLOYEES OF POSTAL AND TELEGRAPH INSTITUTIONS OF THE SEMIRECHENSK REGION (SECOND HALF OF THE 19TH - FIRST HALF OF THE 20TH CENTURY).....	142
G.I. Issayev, D.ZH. Yussupova, A. Issayev FORMING STUDENTS' RESEARCH SKILLS BY IMPLEMENTING STEM TECHNOLOGIES IN THE SUBJECT OF BIOLOGY.....	153
R.I. Kadirbayeva, B.T. Alimkulova, A.M. Bazarbayeva, Kh.T. Kenzhebek APPLICATION OF MIXED LEARNING TECHNOLOGY IN THE STUDY OF THE CONTENT LINE OF THE SCHOOL MATHEMATICS COURSE «EQUATIONS AND INEQUALITIES».....	169
Zh.R. Karatayeva, G.M. Abildinova, Celal Karaca LITERATURE REVIEW: INTERCONNECTION OF RENEWABLE ENERGY SOURCES AND INFORMATION TECHNOLOGY IN EDUCATION.....	185
M. Kasimbekova, E.T. Kartabayeva, R.ZH. Mrzabayeva THE PROBLEM OF PENETRATION AND STATEMENT OF ISLAM IN CENTRAL ASIA IN THE WORKS OF WESTERN RESEARCHERS.....	196
B.Z. Kenzhegulov, Zh. Saidolkzyzy, R.K. Amangaliyeva PROVING SOME FORMULAS USING TRIGONOMETRIC FUNCTIONS IN HIGH SCHOOL.....	212
G. Kydyrbayeva, A. Stambekova ATTITUDES OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS TOWARDS CLIL- TECHNOLOGIES IN MULTILINGUAL EDUCATION.....	229
E.N. Noyanov, M.D. Baidavletova, B. Edil, R.ZH. Mrzabayeva PROBLEMS OF TEACHING THE TOPIC OF THE "NATIONAL LIBERATION UPRISING LED BY SYRYM DATULY" IN THE DISCIPLINE OF HISTORY OF KAZAKHSTAN.....	242
D. Shrymbay, E. Adylbekova MASSIVE OPEN ONLINE COURSES (MOOCS) – A TOOL FOR IMPROVING THE PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS.....	254

EKONOMICS

A.A. Abdikadirova, Zh.T. Temirkhanov RESEARCH OUTPUT EFFECTIVENESS: A PUBLIC AUDIT PERSPECTIVE.....	271
Ye.B. Aimagambetov, M.K. Zholamanova, Ye.A. Stavbunik ANALYSIS OF THE STATE OF STATE MANAGEMENT OF SUSTAINABLE ENVIRONMENTAL DEVELOPMENT OF THE REGION (ON THE EXAMPLE OF THE KARAGANDA REGION).....	288

A. Alibekova, L. Sembiyeva, Z. Bashu, S. Ydyrys, C. Christauskas ASSESSMENT OF THE EFFECTIVENESS OF NATURAL RESOURCES IN THE FRAMEWORK OF THE DEVELOPMENT OF STATE AUDIT	302
E. Balapanova, R. Arzikulova, A. Issaeva, M. Nurgabylov, K. Tastanbekova ASSESSMENT OF THE EFFECTIVENESS OF FINANCIAL LITERACY PROGRAMS IN KAZAKHSTAN.....	316
M. Bolsynbek, R. Yeriyazov, A. Auyesbekova, M. Zhumazhanova, K. Baidairova ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN ACCOUNTING: ADVANTAGES AND CHALLENGES....	333
A. Ibrasheva, K. Kamali, A. Sugurova, Sh. Igenbayeva, Demeuova K. WAYS TO DEVELOP INNOVATIVE ACTIVITY IN THE DIVISION OF SECTORS OF THE ECONOMY OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN.....	345
Z. Imanbayeva, Y. Kunyazov, D. Bekniyazova, G. Bekenova, M. Nurgabylov LOGISTICS AS A KEY FACTOR OF BUSINESS EFFICIENCY.....	358
A. Kazamyayeva, S. Yessengaliyeva, K. Nursapina, N. Ibadildin, A. Saiakbaeva INTEGRATED APPROACHES TO IMPROVING THE EFFICIENCY OF AGRICULTURAL PRODUCTION: THE ROLE OF COOPERATION BETWEEN SCIENCE AND BUSINESS.....	376
G. Kenges, R. Berstembayeva, G. Mukasheva, G. Orynbekova, D.T. Zhumanova ECONOMIC AND SOCIAL IMPACT OF THE TRANSITION TO ORGANIC AGRICULTURE IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN.....	393
A. Kizimbayeva, A.K. Kadyrbergenova, G.T. Akhmetova, A.T. Zhanseitov FOREIGN DIRECT INVESTMENT IN DEVELOPING COUNTRIES (THE CASE OF THE GREAT LAKES COUNTRIES OF AFRICA).....	413
B.S. Korabayev, G. Abuselide, B. Kadyrov, B. Yespenbetova PROBLEMS OF ACCOUNTING AND ANALYSIS MODELS OF THE EFFECTIVENESS OF ENVIRONMENTAL AND ECOLOGICAL COST SYSTEMS	426
A. Kultanova, X. Kusainov, B. Zhakupova, N. Kalyuzhnaya, A. Rakhmanova IMPROVING THE EFFECTIVENESS OF MIGRATION POLICY AS A FACTOR IN THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF KAZAKHSTAN.....	444
D.S. Makhmetova, E.B. Tlessova, L.B. Gabdullina, A.T. Karipova, M. Nurgabylov THE STATE AND PROSPECTS OF DIGITALIZATION OF THE AGRO-INDUSTRIAL COMPLEX OF THE REGION.....	462
Y. Mengdikul, G. Kenges, Zh. Bashieva, E. Balapanova, R. Aitmanbetova AGRICULTURAL COMPLEX AND ITS ROLE IN ENSURING COMPETITIVENESS OF THE NATIONAL ECONOMY	483
B.B. Mubarakova, N.C. Kaftunkina, M.M. Mukhamedova, M.S. Kayumova, Dyrka Stefan THE ROLE OF SMALL AND MEDIUM BUSINESS IN PROVIDING EMPLOYMENT OF THE POPULATION.....	500
D. Muratova, K. Abdykulova, J. Tenizbaeva, B. Sergazieva, G. Kozhamzharova KAZAKHSTAN'S FINANCIAL STABILITY AND RISK ASSESSMENT CRITERIA.....	514
G. Nassyrova, Sh. Aitimova RETROSPECTIVE ANALYSIS OF THE EVOLUTION OF THE SYSTEM OF SOCIAL PROTECTION OF THE EMPLOYED POPULATION.....	532
G.Rakhimzhanova, A. Maidyrova, A.A. Kocherbayeva, L. Shayakhmetova ECONOMIC ASSESSMENT OF THE QUALITY OF HUMAN CAPITAL (ON THE EXAMPLE OF THE EAST KAZAKHSTAN REGION).....	546
A. Sadvakassova, A. Xembayeva, G. Demeuova, A. Mukatay, Il. Bordiyanu CURRENT STATE AND DEVELOPMENT TRENDS OF ACCOUNTING SYSTEMS AND ASSESSMENT OF INVESTMENT ATTRACTIVENESS OF AN ENTERPRISE.....	563
K. Satymbekova, Zh. Taibek, D. Zhakipbekova, B. Satenov, Ye. Nesipbekov, Y. Uzun WAYS TO IMPROVE THE PROCESSES OF IMPLEMENTING INNOVATIVE PROJECTS AND DETERMINING THEIR ECONOMIC EFFICIENCY.....	581
K.E. Shertimova, M.K. Seidakhmetov, Zh.K. Taibek, G.Ye. Maulenkulova, V. Seitova THE ECONOMIC MECHANISM OF INCREASING THE INNOVATION POTENTIAL OF THE AGROINDUSTRIAL COMPLEX OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN WITH THE USE OF TECHNOLOGY TRANSFER.....	593

Publication Ethics and Publication Malpractice in the journals of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan

For information on Ethics in publishing and Ethical guidelines for journal publication see <http://www.elsevier.com/publishingethics> and <http://www.elsevier.com/journal-authors/ethics>.

Submission of an article to the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan implies that the work described has not been published previously (except in the form of an abstract or as part of a published lecture or academic thesis or as an electronic preprint, see <http://www.elsevier.com/postingpolicy>), that it is not under consideration for publication elsewhere, that its publication is approved by all authors and tacitly or explicitly by the responsible authorities where the work was carried out, and that, if accepted, it will not be published elsewhere in the same form, in English or in any other language, including electronically without the written consent of the copyright-holder. In particular, translations into English of papers already published in another language are not accepted.

No other forms of scientific misconduct are allowed, such as plagiarism, falsification, fraudulent data, incorrect interpretation of other works, incorrect citations, etc. The National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan follows the Code of Conduct of the Committee on Publication Ethics (COPE), and follows the COPE Flowcharts for Resolving Cases of Suspected Misconduct (http://publicationethics.org/files/u2/New_Code.pdf). To verify originality, your article may be checked by the originality detection service Cross Check <http://www.elsevier.com/editors/plagdetect>.

The authors are obliged to participate in peer review process and be ready to provide corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. All authors of a paper should have significantly contributed to the research.

The reviewers should provide objective judgments and should point out relevant published works which are not yet cited. Reviewed articles should be treated confidentially. The reviewers will be chosen in such a way that there is no conflict of interests with respect to the research, the authors and/or the research funders.

The editors have complete responsibility and authority to reject or accept a paper, and they will only accept a paper when reasonably certain. They will preserve anonymity of reviewers and promote publication of corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. The acceptance of a paper automatically implies the copyright transfer to the National Academy of sciences of the Republic of Kazakhstan.

The Editorial Board of the National Academy of sciences of the Republic of Kazakhstan will monitor and safeguard publishing ethics.

Правила оформления статьи для публикации в журнале смотреть на сайте:

[www: nauka-nanrk.kz](http://www.nauka-nanrk.kz)

ISSN 2518–1467 (Online),

ISSN 1991–3494 (Print)

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en>

Подписано в печать 30.12.2023.

Формат 60x881/8. Бумага офсетная. Печать - ризограф.

38,5 п.л. Тираж 300. Заказ 6.